

Történelmi üzletemberek:

Richter Gedeon

A Történelmi üzletembereink című hagyományteremtő kezdeményezésről

A Menedzserek Országos Szövetségének (a továbbiakban: MOSZ) elnöksége és választmánya elhatározta, hogy 2010-től kezdődően – hagyományteremtő módon – meg kíván emlékezni a történelmi jelentőségű magyar vállalatvezetőkről, üzletemberekről, menedzserekről. Olyan személyiségekről, akik tevékenységének társadalmi-gazdasági hatása jól leírható, nyomon követhető, és napjainkban is érzékelhető.

A MOSZ vezetését a következő szempontok vezérik: a kiválasztott személy kiemelkedő üzletember legyen, szervezetet működtessen gazdasági környezetben. Lehet vállalatalapító, tulajdonos, első számú és beosztott vezető egyaránt. Legyen erkölcsileg feddhetetlen, a kiválasztása politikai szempontoktól mentesen történjen. Tevékenysége az annak ideje alatt értelmezhető Magyarország területére koncentrálódjon, ezzel definiáljuk „magyar” voltát. Az időhatár a hazai kapitalizmus kezdeti korszaka, élő személy nem jelölhető.

Az évente megrendezendő eseménysorozathoz egy átadható tárgyi elismerést – emlékdíjat – is készítünk, amit az utódvállalat képviselője, a díjazott leszármazottja, az illetőről már elnevezett, vagy a nevét most felvevő intézmény vezetője vesz át. A megemlékezés évente egy alkalommal, gálaműsor keretében, egy róla szóló kiadvány megjelentetésével, megfelelő média-kampány segítségével történik.

A MOSZ elnöksége úgy döntött, hogy a történelmi jelentőségű magyar vállalatvezetők, üzletemberek, menedzserek közül elsőként **Richter Gedeon**ról emlékezik meg.

A 2010. évi megemlékezés címe:

Richter Gedeon történelmi üzenete: innováció.

Takács János

elnök

Menedzserek Országos Szövetsége

Történelmi üzletembereink: Richter Gedeon – Innováció

Kedves Olvasó!

Magy örömmel fogadtuk a Menedzserek Országos Szövetségének kezdeményezését, amely a magyar üzleti élet egykori jeles személyiségeinek állít emléket. Különösen fontosak és támogatást érdemlőek ezek a vállalkozások: egyedülálló szellemi örökség birtokában vagyunk, amelyből a mai napig érdemes meríteni. Iránymutatásul időről időre felidézni a jó példát, megemlékezni a múlt kövendő értékeiről.

Richter Gedeon, a kiváló gyógyszerész, gyáralapító, üzletember és újtó méltán válhatott e kezdeményezés első alanyává. Személyisége, tehetsége, embersége és egyedülálló, mai napig ható szellemi öröksége olyan példa, amelyre büszkén tekinthetnek a ma üzletemberei.

Újtó ember volt, aki hitt a munka, a folyamatos kutatás, fejlesztés és innováció erejében. A tisztességes versenyben, a munkatársak megbecsülésében és mindenekelőtt a magyar szellem erejében. Ez a hozzáállás, Richter szellemi öröksége a mai napig meghatározza az általa alapított és ugyanott működő Társaság életét. Bizonyára az alapító-névadó sem gondolta volna, hogy az általa 1901-ben lerakott alapkövek olyan stabilnak bizonyulnak, hogy több mint száz év elteltével is szilárdan tartják majd életművét.

Bogsch Erik
vezérigazgató
Richter Gedeon Nyrt.

Történelmi üzletembereink: Richter Gedeon – Innováció

**A három generáció,
avagy korrajz egy
rögös út kezdetéről**

A magyar kapitalizmus első korszakát az 1850-es évektől 1948-ig értelmezhetjük. Ebben a majdnem száz évben fokozatosan kialakult, majd végül, történelmi megrázkódtatások és hatalmi átalakítások következtében, hirtelen eltűnt egy vállalkozói-menedzseri társadalmi réteg, amelynek egy-egy kiemelkedő képviselőjét, alkotásait ma is ismerjük.

A vállalkozók társadalmát a szakirodalom generációkra bontja¹. Az első generáció az „előfutároké”: tevékenységük a reformkorban kezdődött, akkor, amikor Magyarország iparosítása és polgárosítása Széchenyi, Kossuth és a liberális nemesség jóvoltából nemzeti célként fogalmazódott meg. Számos arisztokrata, köztük gróf Batthány Lajos miniszterelnök, de az Andrássy, Teleky, Zichy grófok is alapítottak vashámorokat, posztógyárakat, szeszfőzdeket, cukorüzemeket. Rajtuk kívül még két fontos csoportja volt a kor vállalkozóinak: a kereskedő (zömmel terménykereskedő) polgárság, illetve a műhelyüket vállalkozói szellemben fejlesztő céhes mesterek. A kapitalista kibontakozás alapvető feltételei – a kamatlábak egységesülése

és a hitelélet fellendülése, a földmagántulajdon létrejötte, a vasút révén a szállítási lehetőségek kiterjedése, a tőzsde létrehozása – az 1850-es években teremtődtek meg. A politikai és gazdasági körülmények ugyanakkor egymástól eltérően alakultak: a neoabszolutizmus antiliberalis rendszere épp, hogy biztosította a vállalkozók boldogulásának alapjait – a nemesség fontos kivételével, amely ekkor politikai indíttatásból távol maradt a szervező munkától.

Az 1867 után megnyíló további lehetőségekkel élve színre lépett az „alapítók” generációja, amelyben jelentős szerepet játszott a kereskedők (pl. Weiss Manfréd) és kézművesek (pl. Goldberger Leó) mellett a vállalkozóvá vagy menedzserre előlépő ipari szakértelmiség is. Ennek kiemelkedő képviselője volt a Ganz Ábrahám cégében kéregöntésű hengershéket kifejlesztő Mechwart András, vagy a gabonafeldolgozás technológiáját forradalmasító Pekár Imre. Az előfutárokhoz hasonlóan az alapítók generációjában is jelentős számban képviseltették magukat elsődleges bevándorlók (legnagyobb számban németek a Monarchia területéről). Közéjük tartozott például a csehországi zsidó

¹ Ld: Lengyel György: Vállalkozók, bankárok, kereskedők. A magyar gazdasági elit a 19. században és a 20. század első felében. Magvető Kiadó, Budapest, 1989.

családból született legendás bank-vezérigazgató, Kornfeld Zsigmond. Karády Viktor egyik tanulmányában² felhívja a figyelmet arra, hogy egyebek mellett a migráció pusztá ténye pozitívan szelektálja azokat az embereket, akikben megvan a képesség és elszánás, hogy sikeres vállalkozók legyenek. Több más tényező mellett ez is magyarázhatja a bevándorlók feltűnő sikerreit, és a tétel kiterjeszhető a tradicionális szokásait fel lazító, patriarchális közösségeiből kilépő, sokszor az országon belül települést váltó neológ zsidóságra is.

Végül a harmadik generáció az „örökösök”, akik 1860 után születtek, és jellemzően 1890 után léptek színre, és a két világháború között is aktívak voltak. Erre a kora jellemző a nagyvállalatok kialakulása, amelynek következtében már nemcsak a tulajdonosok, hanem a részvénytársaságok műszaki és pénzügyi menedzsmentjének képviselői is rendkívül jelentős szerepet kaptak a gazdaság irányításában. Ezen belül is kitüntetett volt a bankárok pozíciója, lévén hogy egy-egy nagyobb bank a korban iparvállalatok tucatjait birtokolta, így egy-egy felsővezető igazgatótanácsi tagsága révén számos szektorban fejtette ki egyidejűleg munkásságát. A szóban

forgó bankvezetők egy része a bankon belülről rekrutálódott (Kornfeld), többük azonban az értelmiség (pl. Gratz Gusztáv), és még inkább a magas társadalmi presztízst biztosító pénzügyminisztériumi szakadminisztráció köréből érkezett, pl. Pallavicini Ede őgróf, a Magyar Általános Hitelbank vezérigazgatója. A műszaki vezetők szerepe korántsem elhanyagolható – elég talán csak Kandó Kálmán nevét említeni, aki egy időben a Ganz-gyárat irányította. Emellett az örökösök generációjában is találunk kereskedőket (pl. Heinrich Ferenc, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara alelnöke) és új iparágakba belépő innovatív tulajdonos-vállalkozókat is, mint Richter Gedeon.

A vállalkozóknak és vállalatvezetőknek e három generációja a magyar kapitalizmus, de az egész magyar gazdaságtörténelem egyik nagy sikertörténete. Ehhez ugyanakkor több társadalmi-gazdasági körülmény kedvező alakulása is hozzájárult. Az állami gazdaságpolitika nemcsak a korszak elindításában és lezárásában játszott jelentős szerepet: az 1881-es, 1890-es és 1907-es ipartámogatási törvények³ közvetlen szubvenciókat biztosítottak a legfontosabb iparágakba befektetők számára,

² Karády Viktor: A zsidóság polgárosodásának és modernizációjának főbb tényezői a magyar társadalomtörténetben. In: Uő: Zsidóság, polgárosodás, asszimiláció. Cserépfalvi Kiadása, 1997.

³ Ld. bővebben: Kollega Tarsoly István (szerk.): Magyarország a XX. században. Babits Kiadó, Szekszárd, 1996-2000. II. kötet

a vasúti fejlesztések és a kedvező tarifapolitika pedig talán még ennél is jelentősebb pozitív hatást gyakorolt. Nagy szerepet kapott az oktatás: az analfabetizmus elleni küzdelem és az ipari szakiskolák alapítása segítette a munkásság létszámának gyors, 1869 és 1910 között 700 ezerről 1 millió 500 ezerre emelkedését, amely serkentette az ipari fejlődést⁴. Szintén nagy a jelentősége a vámkérdésnek: a '90-es évektől fokozatosan tért vesztő szabadkereskedelem helyett beálló vámháború a kontinentális összevetésben mindenképpen fejletlen magyar ipar számára inkább volt előnyös, mint hátrányos.

E korszaknak is megvoltak ugyanakkor a problémái, felléptek visszahúzó erők. A vámkérdés körül kibontakozó vita rávilágít arra, hogy a korszak politikai céljai között a gazdaság fejlesztése fokozatosan háttérbe szorult. 1882-ben mezőgazdasági és ipari részekre választották szét az addig egységes Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztériumot, és ezzel kezdetét vette az agrárius-merkantil ellentét⁵,

amelynek indulatait korántsem csak gazdasági szempontok motiválták. A fentebb már említett banktisztviselő, Gratz Gusztáv fontos történeti munkájában, „A dualizmus korá”-ban⁶ erről így panaszkodik: „A politikai életre ez a fejlődés [tudniillik az iparé] különösképpen nem gyakorolt mélyebb befolyást. Az elért sikerek nem arra buzdítottak, hogy az országgyűlés is ezek fokozására koncentrálja minden erejét [...] Azok a társadalmi körök, amelyek a politikát vezették, nem voltak azonosak azokkal, akik a gazdasági életben fejtettek ki alkotó erőt.”

Ez az oka annak, hogy a nemesség egy jelentős része kimaradt a kapitalista fejlődésből. A neoabszolutizmus, amely gazdasági szempontból hasznos folyamatokat indított el, megtörte ennek a társadalmi rétegnek az alkotóerejét. A kiegyezés után az előfutárok generációjának utolsó még élő közéleti szereplői: Deák Ferenc, gróf Andrássy Gyula, báró Kemény Zsigmond és társaik nagy lendülettel és

⁴ Ipar és népesség kapcsolatáról ld: Gyáni Gábor: Az ipari vállalkozás szerepe a dunántúli városfejlődésben. In: Vállalkozó polgárok a Dunántúlon a dualizmus korában. MTA Történettudományi Intézete, Veszprém, 1995.

⁵ Interjú Kövér Györggyel, 2010. január 22-én.

⁶ Gratz Gusztáv: A dualizmus kora. Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1934. Reprint: Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.

optimizmussal láttak hozzá '48 művének folytatásához, vagyis a rendi Magyarországnak a polgári Magyarországgal, és a késő-feudális Magyarországnak a kapitalista Magyarországgal való felváltásához. Utódaik azonban mind gyakrabban ütköztek bele a kiegyezés emelte falakba: a közjogi kérdés körül folyó engesztelhetetlen vitába, illetve a növekvő vagyoni és nemzetiségi feszültségek megoldásának kudarcába. Ezek a kérdések alkalmasak voltak arra, hogy potenciálisan a kiegyezés felrúgásához vezessenek, amit pedig az elit nem tartott reálisan elfogadható opciónak. A közjogi szerkezetnek és az ország egységének védelmében szükség volt a választójog szűkre szabására, ami elvette a nemeségtől az egyenlő polgárok országának '48-as álmat, viszont vállára rakta a kiegyezés mint történelmi szükségszerűség fenntartásának terhét. A fenti kérdéseknek a kiegyezés által biztosított keretek közötti megoldásához a nemességnek a jogi és közgazgatási pályákon kellett előrehaladnia, saját sorait pedig mindinkább össze kellett zárnia. Ez nem

volt számára nehéz, tekintve, hogy a reformkort megelőzően majd' három évszázadon át ezt csinálta. A nagy váltást a kapitalista, polgári, vállalkozói életformára való áttérés jelentette volna számukra, azonban az állandó politikai viták – az országgyűlésben és a vármegyékben egyaránt – annyival testhezállobb kihívást jelentettek a gazdálkodó életnél, hogy a nagy többség ezeket választotta. Így lett a nemesifjak jó részéből katonatiszt vagy ún. mezei jogász, akik aztán minisztériumi tisztviselőként, szolgabíróként, esetleg főispánként éltek az „úriemberek” igen nagy megbecsülésnek örvendő, de nagyon gyakran az anyagi eladósodáshoz vezető életét⁷.

Az, hogy a kor közéletét a kiegyezés körüli közjogi vita tematizálta – párosulva olyan feszültségekkel, mint a nemzetiségi, a dzsentri- és a zsidókérdés⁸ – kezdetben nem jelentett problémát a gazdasági életnek a piacra és nem a politikára figyelő szereplői számára. Ám hosszú távon olyan légkört alakított ki, amely egyre kevésbé kedvezett a kapitalizmus fejlődésének.

Az 1870-es években a liberális közvélemény részéről a polgárság és a vállalkozók rétege kedvező fogadtatásra talált: helyet szántak nekik Magyarország megújításának, Ausztriához való közelítésének nagy művében. A századfordulóra azonban a dzsentrik lecsúszásának és a zsidók felemelkedésének percepciója olyan jelentőssé vált – hiába a számos kivétel és ellenpélda, mint pl. Baross Gábor –, hogy szinte első számú kérdéssé lépett elő a társadalmi arányok valamiféle megváltoztatásának igénye⁹. Bár sok vállalkozót és gazdasági vezetőt nemesítettek, a magát „törzsökösnek”, „történelminek” tartó nemeség társadalmilag – asztaltársaságában, házasságkötéseiben – elzárkózott tőlük, amit a történészszakma a vagyoni és presztízsi között lévő státuszinkonzisztencia terminusával ír le. A modernizációból kimaradó történelmi elit deklasszációját a társadalom nem tudta feldolgozni, és ez feszültségeket szított, kérdőjelet téve egy eladdig oly példaértékű gaz-

dasági fejlődési folyamat margójára. 1918 után a megváltozott társadalmi helyzetben a gazdasági elit a helyén maradt, sőt ha lehet, még növelte is ún. multipozicionális helyzetét¹⁰, vagyis számos (a leggazdagabbak esetében akár 23) igazgatósági hely egyidejű betöltése mellett az 1927-ben újjászervezett felsőháznak is tagjai lettek¹¹. Ugyanakkor felerősödött az igény egy új, „keresztény középosztály” megszervezésére. Szekfű Gyula¹² a dualista korszak „doktriner liberalizmusát” tette felelőssé azért a két, a korban élők számára nehezen feldolgozható traumáért, hogy a történelmi Magyarország felbomlott, a II. Köztársaság pedig rövid időn belül Kun Béla rendszerének adta át a helyét.

A doktriner liberalizmust és a hozzá kapcsolódó, általa kialakított nagytőkés kapitalizmust tehát valami mással kellett, ha fokozatosan is, felváltani. E társadalmi törekvések később csak felerősödtek a nagy gazdasági világválság hatására.

9 Ld. Kövér György: A magyar középosztály-teremtés programjai és kudarcai. In: Uő (szerk.): Zombékok. Századvég, Budapest, 2004.

10 Gyáni Gábor: A felső 4000. A társadalmi hierarchia csúcsán. In: Rubicon, 2007/4-5. (Elitek a Horthy-korszakban)

11 Püski Levente: Választási rendszer és parlamentarizmus a Horthy-korszakban. In: Romsics Ignác (szerk.): A magyar jobboldali hagyomány, 1900-1948. Osiris Kiadó, Budapest, 2009.

12 Szekfű Gyula: Három nemzedék és ami utána következik. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1933.

7 A témában sokat vitatott, de megkerülhetetlen hatású művet írt Bibó István: Eltorzult magyar alkat, zsákutcás magyar történelem. In: Uő: Válogatott tanulmányok. Vol. 2. p. 569-619. Magvető Kiadó, Budapest, 1986.

8 Vö: Romsics Ignác: Társadalmi és politikai feszültségek Magyarországon a 20. század első felében. In: Múltról a mának, Osiris, 2004.

Erőfeszítések kezdődtek egy új, „nemzetibb szellemű” elit létrehozatalára. Ennek az erőfeszítésnek pozitív eredménye többek között gróf Klebelsberg Kuno iskolaszervezése¹³. A Horthy-rendszer nagyban támaszkodott az ily módon is megerősített, elsősorban hivatalnok új középosztályra, de ennek tagjai a '30-as évek végéig nem tudták elfoglalni a gazdaság kulcspozícióit. Ebben az időben ugyanakkor jelentős váltás történt a kormány irányvonalában, és gróf Bethlen István konzervativizmusát egy lépésről lépésre egyre radikálisabb jobboldali politika váltotta fel. E folyamat tömegbázisát mindenekelőtt „a hárommillió koldus országában” kialakult szociális feszültségek adták, részben a nagytőkék ellen irányult, és a háború végén az ismert tragikus végkifejlethez vezetett.

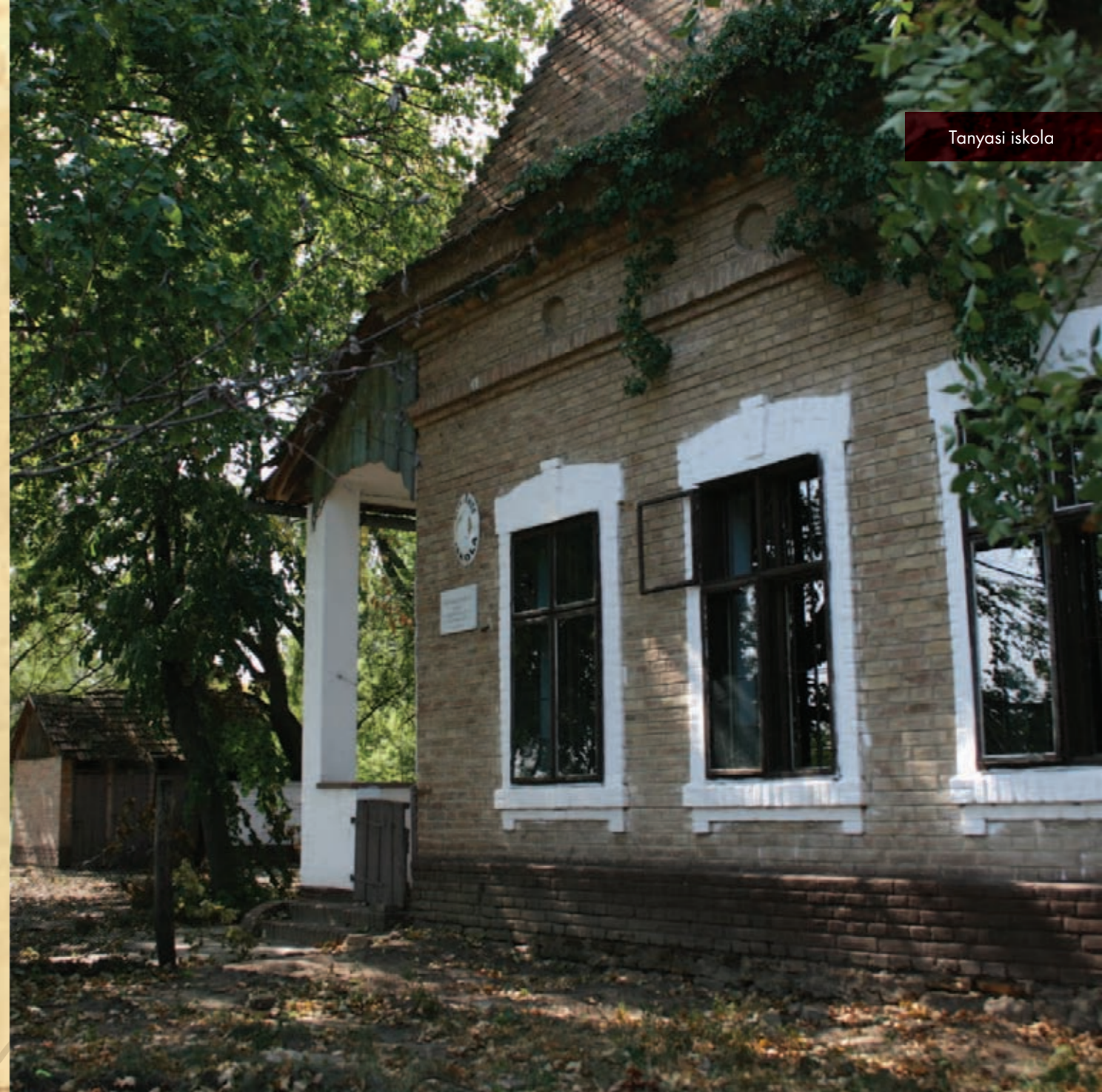
Összességében tehát a három generáció vállalkozói viszonylag széles – habár a számarányában messze legnagyobb parasztságot szinte teljesen nélkülöző – bázisból rekrutálódva, és az állam gazdasági intézkedései által is segítve, igen szép karriert futottak be. Magyarország újkori történetének egyik, ha nem a legjelentősebb gazdasági felfutását

valósították meg. A fasizmus és a II. világháború után elsöpörte ezt a történelmi korszakot, e nagy generációk képviselőinek többségével együtt, és egymás alapokra épülő társadalmi-gazdasági berendezkedésnek nyitott utat.

Köszönetet mondunk a tanulmány elkészítéséhez nyújtott jelentős hozzájárulásukért:

- Antal Zsuzsanna egyetemi adjunktusnak, Budapesti Corvinus Egyetem
- Chikán Attila egyetemi tanár, akadémikusnak, Budapesti Corvinus Egyetem
- Dénes Gábor főtitkárnak, Menedzserek Országos Szövetsége
- Gilányi Péter főtitkár-helyettesnek, Menedzserek Országos Szövetsége
- Kövér György egyetemi docens, kandidátusnak, dr. habil., ELTE Gazdaság- és Társadalomtörténeti Tanszék

Dr. Kozma Miklós – Babarczy Balázs

13 Vö. Tókéczki László: A nemzeti elit megújítása. Klebelsberg Kuno, az építő. In Rubicon, 2007/4-5. (Eliték a Horthy-korszakban)

Egy történelmi gyáralapító: Richter Gedeon (1872–1944)

Richter Gedeon,
az ifjú vállalkozó

Történelmi üzletembereink: Richter Gedeon innováció

magyar gyógyszeripar korai történe-
tének egyik kiemelkedő alakja volt
Richter Gedeon, a mára kelet-közép

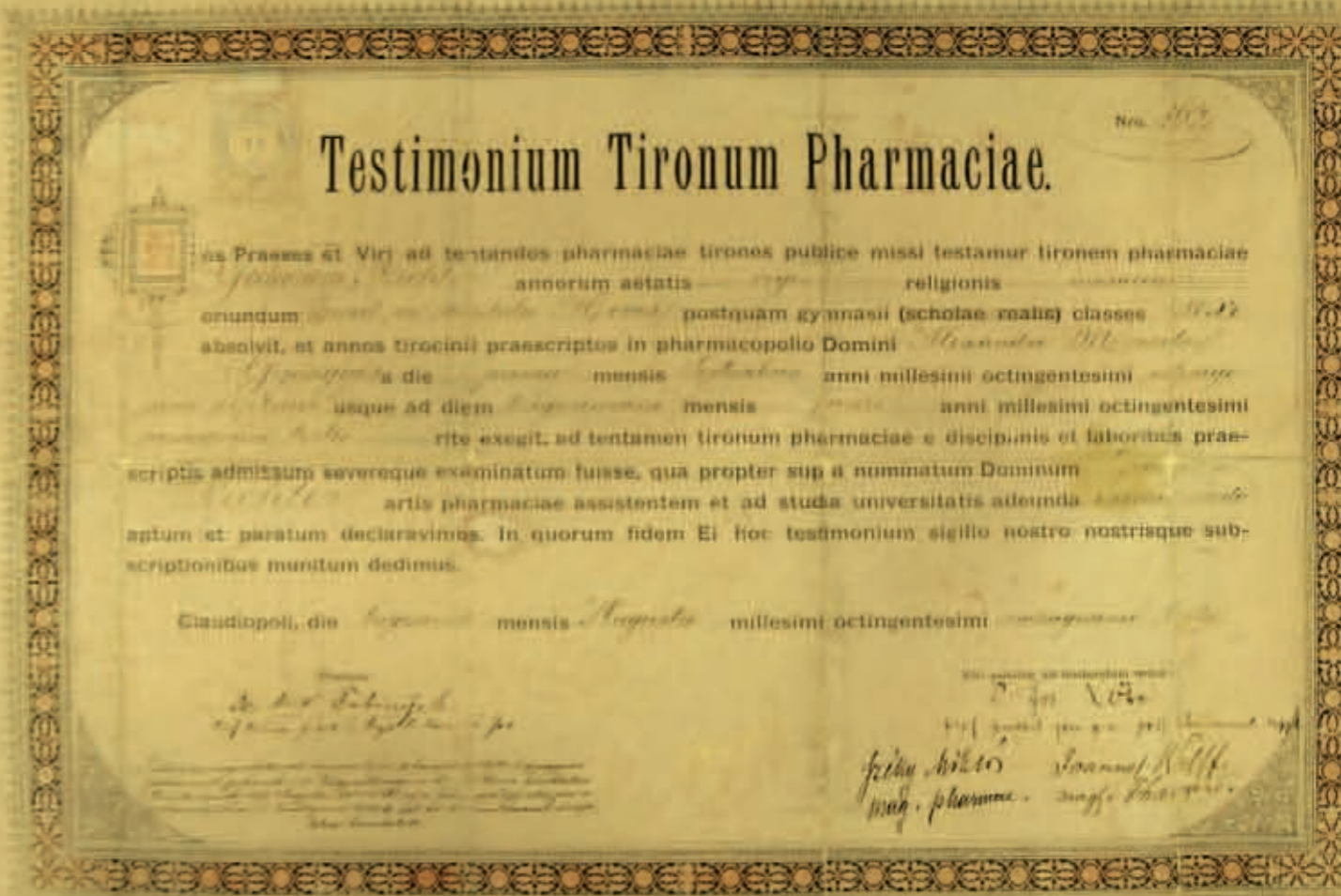
európai multinacionális céggé fejlődött Richter Ge-
deon Nyrt. névadója és alapítója. A 20. század ele-
jén kezdődő pályafutása rövid időn belül sikertörté-
netté bontakozott ki, majd az 1930-as évek végétől
különbféle viszontagságokon keresztül vezetett a nyi-
las uralom idején, 1944 decemberében záruló tra-
gikus végpontig.

Richter Gedeon 1872. szeptember 23-án született
földbirtokos-terménykereskedő család sarjaként, a
Gyöngyöstől nem messze fekvő Ecséd községben.
Úgy tűnik, apai ősei csehországi zsidó kereskedők le-
hettek, akik a 18. század végén telepedtek le Magyar-
országon, a báró Podmaniczky család Pest megyei
aszódi uradalmán. 1838-ban itt született Richter Ge-
deon apja is, és mivel anyjáról biztosan tudni, hogy
Aszódon temették el (értelemszerűen férje oldalán),
ebből arra következtethetünk, hogy innen eredtek az
apai ág gyökerei, itt lehetett a család felmenőinek te-
metkezési központja. Gyors anyagi gyarapodásukat
jelzi, hogy az 1860-as években Richter Gedeon szülei
már 1060 holdas nagybirtokot tudtak vásárolni Ecséd-
den, kastéllyal együtt. A beérkezett zsidó családok
többségéhez hasonlóan ők is a történelmi nagybirto-

kos nemesség életmódjához és kultúrájához igyekez-
tek idomulni, de ha hivatásuk, foglalkozásuk gyakorlá-
sáról volt szó, klasszikus, 19. századi polgárként visel-
kedtek. Ígéretesen induló családi életüket a korai halál
törte derékba. Richter Gedeon anyja – röviddel Ge-
deon születése után – gyermekágyi lázban hunyt el,
apja még egy évvel sem élte túl felesége halálát. Árvá-
ikat, Gedeont (ő volt a legkisebb fiú) és két bátyját, az
anyai nagyszülők, valamint a jelek szerint gyermeke-
len egyik anyai unokatestvér családja nevelték fel
Gyöngyösön. Ők egyébként gabonakereskedéssel
foglalkoztak.

Richter Gedeon a tekintélyes gyöngyösi ferences
rendi gimnáziumban végezte középiskolai tanulmá-
nyait. A kolozsvári egyetemen 1893-ban szerzett
gyógyszerész-gyakornoki bizonyítványa az első írá-
sos dokumentum, amely arról tanúskodik, hogy a
gyógyszerészetet választotta hivatásául. A végbizo-
nyítvány elmondja, hogy 15 éves korától kezdve
közel három évet töltött Mersits Nándor gyöngyösi
patikájában gyakornokként. Elképzelhető, hogy pá-
lyaválasztásában szerepet játszott szülei korai halálá-
nak tudata is, hiszen mindegyikük olyan betegségben
hunyt el, amelyet – a megfelelő terápiával – rövid idő
múlva már gyógyítani lehetett volna. Richter Gedeon
a gyakornoki bizonyítvány birtokában beiratkozott a

Richter Gedeon gyakornoki
végbizonyítványa (1893)

budapesti tudományegyetemre, ahol a korabeli előírásoknak megfelelően egy évet a természettudományi karon, majd egy évet az orvosi karon hallgatott. Az egyetemen többek között olyan kiváló szaktekintélyek oktatták, mint Eötvös Loránd, Lengyel Béla, Than Károly, Winkler Lajos, Bókai Árpád. Gyógyszerész oklevelét 1895-ben szerezte meg. A kötelezően előírt kétéves gyógyszerési gyakorlatot, amely gyógyszertár önálló vezetéséhez szükséges előfeltétel volt, Richter Gedeon részben Szolnokon, részben Miskolcon végezte, gyógyszerészsegédként. 1897-ben nyugati tanulmányútra indult, több országban szerzett tapasztalatokat az európai gyógyszerészet és gyógyszergyártás területén. Közben rövid ideig beregszászi és ótátrafüredi gyógyszertárakban itthon is dolgozott. Az élenjáró nemzetközi biológiai kutatások eredményeként ebben az időben alakult ki egy merőben új gyógymód, az „organoterápia”, amely felcsillantotta a reményt, hogy az emberi szervezet hiánybetegségei gyógyíthatók lesznek a belső elválasztású állati mirigyek, illetve azok hatóanyagainak adagolásával. Richter Gedeon felismerte az új terápia távlati jelentőségét és élete céljául tűzte ki ennek hazai fejlesztését. Bőséges gyakorlati tapasztalatai birtokában, tanuló- és vándoréveit követően a családi örökség rá eső harmadának tőkájéből gazdálkodva 1901

végén megvásárolta Budapesten az Üllői út 105. alatti – a Társaság tulajdonában napjainkban is működő – Sas gyógyszertárat. A patika alagsorában egy biológiai preparatív és egy vegyészeti kísérleti laboratóriumot létesített, és állati szervekből különféle organoterápiás hormonkészítmények, valamint erősítő szerek előállításába és forgalmazásába kezdett. Az akkori Magyarországon ez úttörő vállalkozás volt, ebben a tekintetben Richter Gedeonnak kellett „ösvényt vágnia az őserdőben.” Már első készítményével, a mellékveséből izolált adrenalinot tartalmazó Tonogen Suprarenale injekcióval felhívta vállalkozására a figyelmet, hiszen ezt a fontos hatóanyagot ő már 1902-ben előállította és forgalomba hozta itthon, egy évvel később, hogy japán kutatók felfedezték.

Richter Gedeon megfontoltan, közel 30 évesen fogott önálló vállalkozásba. Ekkor látta elérkezettnek az időt arra is, hogy családot alapítson. Saját társadalmi köréből választott megfelelő társat magának. 1902-ben feleségül vette Winkler Annát, egy szege-di gazdag zsidó fűrészáru gyáros és kereskedő, Winkler Bernát egyetlen lányát. Házasságukról elmondható, hogy jóban-rosszban, a végsőkéig kitartottak egymás mellett. Richter Gedeon kezdetől fogva mindenben számíthatott Winkler Anna és családja támogatására. A Winkler család fontos szerepet

Richter Gedeon (jobbra) és munkatársai a Sas patikában 1903 körül

játszott a Richter történetében. Anna hozománya elősegítette a Sas patika megnyitását és fejlesztését. A Winklerek bábáskodtak a gyógyszergyár születésénél is; többségük később részvénytulajdonos, igazgatósági tag, a vállalat alkalmazottja lett. 1903-ban megszületett a Richter házaspár egyetlen gyermeke, a reménybeli utód, Richter László. A boldog békeidők éveiben úgy tűnt, semmi sem állhat a házaspár családi boldogságának és társadalmi érvényesülésének útjába.

Az új termékek fejlesztését Richter kezdettől fogva kiváló orvosokkal kiépített alkotó együttműködésre alapozta. Már 1902-ben kiadott egy rendszeresen megjelenő szakmai tájékoztatót „Pharmakoterapiai Értesítő” címen, amelyet díjmentesen orvosokhoz juttatott el, lapjain tudományos alapossággal ismertette készítményeinek terápiás hatását. 1903-ban jelent meg első nyilvános kiadványa, „A legújabb organoterapiás gyógyszerek” címet viselő brosúra. Előszavában – nem kis önbizalommal és némi túlzással – büszkén hirdette, hogy „a magyar gyógyszerkészítményekkel sikerült legyőzni a külföldi behozatal versenyt.” A Sas patika termékválasztékának bővülése szükségessé tette a gyártási eljárások szabadalmi védelmének megszervezését is. Richter Gedeon készítményeinek szabadalmi védettsége 1905-ben

kezdődött, a „lecithin albuminát” előállításának bejelentésével.

A Sas patika rövidesen szűknek bizonyult a növekvő forgalom ellátására, ezért Richter Gedeon 1906-ban elhatározta, hogy gyógyszergyárat alapít. A következő évben megvásárolta Kőbányán a Cserkesz utca 63. alatti, mintegy 300 négyszögöles telket a mai vállalat egyik sarkában. Korlátozott anyagi lehetőségeihez mérten itt építette fel gyárát, s ezzel lefektette a modern magyar gyógyszeripar alapjait. A „patikagyár” (ahogy a környékeliek nevezték ezt a kezdetben szerény méretű és manufaktúrális jellegű üzemet) 1907 szeptemberében kezdte meg a termelést. Richter Gedeon ebből az alkalomból a következőképpen összegezte három fő szakmai célkitűzését egyik írásában: 1. Olyan gyógyszereket kíván forgalomba hozni, amelyeket az orvosi irodalom „általánosan jóknak és a szenvedő emberek gyógyítása érdekében célszerűeknek ismer el.” 2. E készítményeket „az elérhető legnagyobb pontossággal” szeretné gyártani és az elért eredményeket tökéletesíteni. 3. Sikerral akarja felvenni a versenyt „a hatalmas külföldi hasonló vállalatokkal”. Richter Gedeont tehát mindenekelőtt a gyógyítás szándéka motiválta, és ennek érdekében – az orvostársadalommal szorosan együttműködve – hatékony, minőségi gyógyszerek

előállítására, iránymutató fejlesztésre, valamint a piaci versenyben való sikeres helyállásra törekedett. Elképzelése mindmáig helyesnek bizonyult, hiszen a vállalat ma is ebben a szellemben működik, a fenti sorokat akár napjainkban is változatlanul le lehetne írni.

A gyár már a kezdeti időszakban megalapozta hírnevét, és hamarosan az élvonalbeli nemzetközi szállítók között tartották számon. Ma már nehéz elképzelni, hogy a kapitalizmus hőskorában mekkora dolog volt komolyabb előzmények nélkül úttörő szerepre vállalkozni a hazai gyógyszeriparban. A magyar gyógyszerpiacot elsöprő részben külföldi készítmények uralták. Aki gyorsan nagy haszonra akart szert tenni, nem fektetett energiát és tőkét a szinte még nem is létező magyar gyógyszeriparba. Ezzel a bizonytalan, kockázatos vállalkozással szemben ott voltak a bejáratott iparágak, a banki, kereskedelmi és ingatlan ügyletek. Richter Gedeon kísérletéhez tehát igen komoly elszántságra és elhivatottságra volt szükség. Sikertörténetének kulcsa, hogy tudott élni a családi háttérétől örökölt anyagi és szellemi erőforrásokkal, tudott élni kiváló személyes adottságaival, megszerzett, folyamatosan csiszolt ismereteivel, gondosan felépített hazai és külföldi kapcsolataival, és végül tudott élni a korabeli gazdasági viszonyok által kínált lehetőségekkel. A termelési főprofil kiválasztása például kü-

lönösen szerencsésnek bizonyult, mert az organoterapiás készítményeket gazdaságosan, alacsony önköltséggel és tisztességgel lehetett előállítani. E tényezők harmonikus együttese, ha eleve nem is garantálta, de legalábbis előrevetítette a sikeres eredményt.

A Richter gyár a fő profilját képező állati eredetű organoterapiás termékek mellett idővel növénykémiai és szintetikus készítményeket is forgalomba hozott. A korai termékpalalettából kiemelkedik a tízes évek elején kifejlesztett Adigan szívgyógyszer, továbbá a Hyperol fertőtlenítőszer és a Kalmopyrin lázcsillapító. Utóbbiak még ma is forgalomban lévő, kedvelt készítmények. A gyár termékei sikeresen szerepeltek az 1911-ben megrendezett első magyar gyógyszerészeti kiállításon. A kiállításról tudósító szaklapok különösen a Hyperolnak jósltak nagy jövőt. (A jóslat hamarosan valóra is vált, mert a készítmény – előnyös tulajdonságai miatt – a honvédségi alapfelszerelés tartozéka lett.) Az első világháború kitörésének évében már 28 szabadalom volt a vállalat birtokában.

A vesztes háborút követő tanácsköztársaság idején avatkozott be először Richter Gedeon életébe negatív értelemben a politika. A gyárat a hivatalos szervek kisajátították, élére termelési biztost neveztek ki. Richter Gedeont a népbiztosok tanácsa felszólította,

hogy működjön együtt a hatalommal. Ő egyre csak húzta-halasztgatta a választ, mire László Jenő termelési népbiztos két detektívvel maga elé kísértette és megfenyegette, hogy ha nem adja be a derekát, akkor ellenforradalmárként le fogják tartóztatni. Állítólag Richter Gedeont ekkor verőlegények bántalmazták. Rövid idő múlva, egyik hű alkalmazottja figyelmeztetésére, hogy forradalmi törvényszék elé akarják állítani és élete veszélyben forog, családjával titokban Szegedre menekült, és apósánál bujkált hónapokig. A Tanácsköztársaság bukása után Richter a szegedi kormány egészségügyi miniszterének megbízásából több esetben is Bécsbe utazott fontos gyógyszerek és gyógyszer alapanyagok beszerzése céljából, így vállalt részt az ország gyógyszerellátásának megszervezésében.

A vállalat fő termékprofilját hosszú ideig főleg az organoterápiás készítmények alkották. A húszas évek vége tájékán már mintegy másfél száz ilyen termék volt forgalomban. A fejlesztésük során szerzett tapasztalatok tették lehetővé, hogy Richter Gedeon később nemzetközi szinten is versenyképes minőségben hozhassa forgalomba különböző hormonkészítményeit. Közülük kiemelkedő jelentőségűnek bizonyult például a nőgyógyászatban alkalmazott oxitocin tartalmú Glanduitrin injekció, vagy az 1923-ban felfede-

zett inzulin, melyet a Richterben laboratóriumi méretben már 1926-ban előállítottak, majd rövidesen megoldották folyamatos termelését. A vemhes kanca vizeletéből előállított ösztrom termelése és széles körű exportja eredményeként a Richtert már a harmincas évek elején a világ ösztronygártó cégeinek élvonalában tartották számon. Gyógyszerei hatékonyságának növelése érdekében a Richter számos készítményét különféle hatóanyagokkal kombinálva hozta forgalomba. Ma már például orvostörténeti hagyomány, hogy Magyarországon nem történt kulturált foghúzás a Richter Neotonocain márkanevet viselő kombinált érzéstelenítője nélkül.

Az új készítmények fejlesztése mellett Richter Gedeonnak kiváló érzéke volt a gyümölcsöző nemzetközi kapcsolatok kiépítéséhez, valamint a hatékony kereskedelmi tevékenységhez. Első külföldi képviselőjét már 1908-ban létrehozta Olaszországban. 1910-ben egy berlini gyógyszerésszel kötött szerződést cége képviselőjére, 1914-ben pedig már a darmstadti Merck céggel írt alá együttműködési megállapodást. Az egyre szaporodó külföldi egyezmények oly mértékben növelték a cég tekintélyét, hogy Richter Gedeon 1923-ban családi részvénytársasággá alakította át egyéni vállalkozását. Korabeli dokumentumok tanúbizonysága szerint 50 ezer darab, egyenként 1000 korona

Richter Gedeon saját kezű pankréász készítmény-leiratának részlete (1905 körül)

RICHTER GEDEON
ORGANOTHERAPIAI ÉS VÉGYESZETI
LABORATORIUMA
Das Gyógyszertár
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI-ÚT 105. SZ.
— TELEFON 57-20

Pankreas-Extrakt

*Pankreas wird zerrieben und mit dem doppelt so
Gewicht A 50% Irgum Alkohol gemischt. Die Mischung
bleibt unter wiederholtem Umschütten einige Stunden
stehen. Dann wird abfiltriert und das Filtrat
wird im Vakuum bis auf ein kleines Volumen*

Történelmi üzletembereink: Richter Gedeon - Innováció

névértékű részvényből 49 ezret a gyáralapító birtokolt, míg a többi részvényen a családtagok osztoztak.

1927-ben a Richter Rt. jubileumi kiadványban tárta a nyilvánosság elé a vállalat elmúlt huszonöt évének eredményeit. „Gyárunk egész sereg gyógyszer előállítására terén újat alkotott, jobbat mint társai és elődei és hogy gyárunk nemcsak termelt, hanem alkotott is és a tudományt nem kevésbé szolgálta, mint a gyógyító gyakorlatot.” A végső összegzés szerint „... gyárunk büszkén tekinthet vissza arra, amit eddig elért és ez a fejlődési fok bizton remélünk engedi, hogy hazai gyógyszeriparunk a jövőben is a magyar szorgalomnak, leleményességnek és tudományosságnak lesz igazolója.” Az évforduló alkalmából a Belügyminisztérium és a Népjóléti Minisztérium a magyar közegészségügy terén kifejtett értékes szolgálatokért, a Földművelésügyi Minisztérium a magyar mezőgazdaság és állattenyésztés termékeinek értékföbbletét jelentő feldolgozásáért, a Kereskedelemügyi Minisztérium a magyar ipari termelésben példamutató negyedszázados munkásságért, a Miniszterelnökség a devizatermelő, egyúttal magyar kulturális és propaganda tevékenységért nyilvánította ki elismerését. Két évvel később, 1929-ben a miniszterelnök előterjesztésére Horthy Miklós kormányzó a magyar királyi kormányfőtanácsosi címet adományozta Richter

Gedeonnak, és személyesen is fogadta. A merev és hierarchikus felépítésű magyar társadalom viszonyai között, amelyben a társadalmi rang elsősorban a származástól, a házasságtól és a címetől függött, a hagyományos konzervatív-keresztény elit elismerése, köreikbe befogadó gesztusa Richter Gedeon számára – aki saját erejéből és teljesítményéből felemelkedve voltaképpen „self-made” üzletember volt – sokat jelenthetett, és nyilván optimizmusra készítette társadalmi helyzetét és jövőjét illetően. Még egy évtizednek sem kellett eltelnie, hogy a helyzet gyökeresen megváltozzon, és az efféle derűlátás pusztán illúzióknak bizonyuljon.

Pályafutása csúcspontján Richter Gedeon termékei számos rangos nemzetközi elismerést is nyertek. A húszas évektől a háború kitöréséig a vállalat 12 aranyérmert szerzett a nemzetközi kiállításokon. Ezek közül sajnos csak egy maradt ránk, az 1929-ben Barcelonában rendezett nemzetközi kiállítás nagydíjának oklevele. A vállalatot már két évtizeddel a gyáralapítás után úgy emlegették, „a magyar Merck”. A bel- és külföldi elismerések újabb lendületet adtak a cég további fejlesztéséhez, ezért Richter Gedeon a húszas évek végén, amikor Magyarországon még javában dúlt a gazdasági válság, kereskedelmi világhálózat kiépítését határozta el. Ettől kezdve néhány

év alatt az egész világot behálózó kereskedelmi és képviselői láncolatot hozott létre, amely közel száz országban biztosította a Richter készítményeinek forgalmazását. Richter Gedeon tíz külföldi leányvállalatot is alapított. Közülük a bukaresti, londoni, mexikói, milánói, sao paolo-i, zágrábi és varsói gyárakban jelentős gyógyszeralapanyag-gyártás folyt. A harmincas évekre a Richter az egyik legjelentősebb magyar külkereskedelmi vállalatává fejlődött. Érdemes megemlíteni, hogy Richter Gedeon tudatosan kerülte hitel igénybevételét és fejlesztéseit fokozatosan, anyagi teherbíráshoz mérten, szükség esetén saját vagyona felhasználásával valósította meg. A megfontolt üzletpolitika miatt a cég stabil helyzetét még a nagy gazdasági világválság sem tudta megrendíteni, elbocsátásokra sem került sor.

Richter Gedeon élete értelmét a családja és a vállalkozása jelentette. Fia, a Zürichben vegyészdoktori oklevelet szerzett László 1932-ben, a Gömbös-korszak kezdetén feleségül vette Lobmayer Ilonát, egy neves fővárosi sebész főorvos lányát. A tény, hogy házasságkötése előtt öt nappal Richter László leendő keresztény hitvese evangélikus vallására tért át zsidó vallásból (ami nyilván házasságuk egyik előfeltétele volt), sokat elárul a politikai légkör fordulatáról. Házasságukból két leánygyermek született. Richter

Gedeon imádta unokáit, és annyira féltette őket, hogy sehova sem mehettek kíséret vagy felügyelet nélkül. A harmincas évek közepéig visszanyúló személyes emlékezések megőrizték annak emlékét, hogy a gyárban milyen nyugodt, meghitt, családias légkör uralkodott. E hangulat alaptónusát Richter Gedeon egyénisége határozta meg. Az alapító nagy súlyt helyezett arra, hogy a dolgozók nyugodt munkakörülmények között jól érezzék magukat és eredményesen dolgozzanak. Az alkalmazottak még évtizedek múlva, a szocialista korszakban is számon tartották, hogy Kőbányán a háború előtt a Richter volt a legjobban fizetett és a legjobb összetételű gyár. Emlékeik szerint tisztaságban, a hosszú távú munka és boldogulás reményében dolgoztak, átlagon felüli juttatásokat kaptak. A Richter dolgozójának lenni rangot jelentett. E tények és a már említett szakmai sikerek főként abban a tudatban méltók az elismerésre, hogy első generációs, önerőből innovatív, még teljesen ki sem forrt vállalkozásról beszélhetünk, ráadásul a magyar kapitalizmus a nyugatihoz képest fél évszázados késéssel indult és fejlődése több alkalommal is megtört.

Egyik közeli munkatársának jellemzése szerint Richter Gedeon rendkívül csendes, szerény, meditáló, szorgalmas, szeretetre méltó és kiegyensúlyozott egyéniség volt.

Gyakran tapasztalt hamiskás mosolya jó humorérzék-ről tanúskodott, bátorító, megnyugtató tekintete mély-séges humanizmust tükrözött. Közismert közvetlensége hatékonyan segítette széles körű és kiváló emberi kapcsolatainak kiépítésében. Sosem hallottak tőle emelkedett hangú megnyilatkozást, viszont munkatársain keresztül következetesen érvényesítette elképzeléseit. Megkövetelte a fegyelmet, a szorgalmas, lelkiismeretes munkavégzést. Az eredményeket jutalmazta, a hiányosságokat, illetve a mulasztásokat következetesen számon kérte. Életcélja volt vállalatának lankadatlan fejlesztése, tökéletesítése, ezért rendszeres napi-rendjét is ennek szolgálatába állította. Mindennap, már reggel hét óra előtt a gyárban volt, és amikor megszólalt a munkakezdést jelző gőzduda, elindult az elmaradhatatlan üzemlátogatásra. Naponta végiglátogatta az összes üzemet, „benézett a gyár minden sarkába”, közben az üzemvezetők felváltva kísérték és tájékoztatták az aktuális fejleményekről, eredményekről, vagy problémákról. Richter Gedeonnak bámulatos érzéke volt az ígéretes kutatási és termékfejlesztési témák kiválasztásához, amelyet általában az ipari termelés gyors megvalósítása követett. Tájékozódni, értékelni, alkotni – ez a munkafolyamat volt az egyik legfőbb hitvallása. A külföldi szakirodalmat szorgalmasan és rendszeresen, akár hosszú estékbe nyúlóan

figyelemmel kísérté. Közben széljegyzetelt, illetve külön cédulákon jelezte, hogy melyik munkatársa tanulmányozza át a kijelölt közleményt, és gyakran azt is feljegyezte, milyen elképzelései vannak a fejlesztésre. Másnap az így előkészített irodalmat szétosztották az illetékes munkatársaknak, akiknek néhány nap múlva referálniuk kellett a cikk áttanulmányozásának eredményéről. Ezt az életformát már korán kialakította, és hosszú évtizedeken keresztül következetesen kitarított mellette.

Richter Gedeon sikeres pályafutását végül a zsidótörvények megaláztatásai, majd a második világháború tragikus eseményei törték derékba. Zsidó származásának – külsőségekben egyébként nem érzékelhető, jóformán csak anyakönyvi kivonatban dokumentálható – pusztán ténye elegendőnek bizonyult, hogy a változó politika elsőpörje életműve eredményeit, a hazának és a községnek tett szolgálatait, asszimilációs társadalmi alkalmazkodása illúzióit. Az 1939-ben kitört háborúval együtt (1919 után újra) bevonult a gyár életébe a politika, véget vetve az addigi nyugodt, családi légkörnek. A zsidótörvények megbélyegzése és a polgári jogegyenlőség állami szintű felrúgásának sokkoló hatására Richter Gedeon lemondott az igazgatóság elnöki tisztéről. A családi igazgatóság tagjait olyan keresztény közéleti személyiségek váltották fel, akiktől

A barcelonai világkiállítás nagydíja (1929)

Történelmi üzletembereink: Richter Gedeon – Innováció

remélhető volt, hogy sikeresen tudnak lobbizni a vállalat és természetesen alapítója érdekében. 1940-ben Richter Gedeon Teleki Pál miniszterelnöktől kérvényezte mentesítését a zsidótörvények korlátozó rendelkezései alól, de a jelek szerint kérelme nem vezetett eredményre. 1942 elejéig még dolgozhatott, ekkor azonban a hatóságok eltiltották a vezérigazgatói tevékenységtől, sőt (nem járulván hozzá az üzletvitelben való további részvételéhez) munkaviszonyát is megszüntették. Mindössze igazgatósági tagságát tartotta meg, részvénytulajdonosi jogán. Richter Gedeon e döntést tudomásul vette, s ettől kezdve bizalmas munkatársain keresztül otthonából irányította a vállalatot. Az igazgatósággal abban állapodott meg, hogy díjazás nélküli szakértőként vesz részt a vállalat munkájában, ám az egyik kormány szerv még ebben a megoldásban is „az engedélyezett jogkört meghaladó tevékenység folytatását” látta, és elhúzódó büntetőeljárást kezdeményezett az érintettekkel szemben. A vállalat igazgatósága hiába hívta fel a hatóságok figyelmét: „Nemcsak gyárunk neve, világhírű készítmények, és nemcsak a magyar gyógyszerexport fűződnek Richter Gedeon nevéhez, hanem olyan etikai értékek is, amelyek mindeddig devalválatlan fedezetét alkották a hagyományosan becsületes, tisztességes magyar iparnak.”

Richter Gedeon a személyes mellőzést, a méltatlan, megalázó bánásmódot bámulatos önfegyelmel viselte el, és a fokozott energiával folytatott alkotó munkába menekült. A magyar gyógyszeripar világhírű, ám itthon „nemzetidegen”-nek minősülő alakja mellett a Vatikán is kiállt, amikor 1943-ban Angelo Rotta pápai nuncius (nagykövet) meglátogatta a gyárat és a Szentatya személyes köszönetét tolmácsolta Richter Gedeonnak a sok háborús jótevékenységéért.

A tragikus 1944. év Richter Gedeon életében részleges elégtétellel indult: március elején az Iparügyi Minisztérium hozzájárult ahhoz, hogy szaktanácsadóként állandóan közreműködjön a vállalat vezetésében. A német megszállás előtti napokban még sikerült kimenekítenie fiát az országból, balkáni exportüggyek intézése ürügyén. A család részvényeit keresztény menyére és unokaira íratta. A megszállás után még bejárt a gyárba. A helyzet súlyosbodásával fáradhatatlanul kereste a vállalat megmentésének lehetőségeit, de fokozatosan elbizonytalanodott. Visszaemlékezések szerint a keserves megpróbáltatások látszólag nem viselték meg, ám valójában zárkózott lett, korábbi életleti, élénk tekintete elszomrodott, már nem az a derűs egyéniség volt, mint korábban. 1944 vészterhes nyarán még alkalma lett volna

elmenekülnie, mert a Vöröskereszt útján sikerült egy svájci menlevelet szerezni számára. Egy szemtanú beszámolt róla, hogy sárga csillaggal a mellén, sírva búcsúzott környezetétől a gyárban, amikor bejelentette, hogy Svájcba távozik. De végül mégsem élt a lehetőséggel, mert nem akart, vagy nem tudott megválni hazájától, és kötelességének tartotta, hogy a nehéz időkben is kitartson vállalata mellett, amely egész életművét és családját mellett élete legfőbb értelmét jelentette. Egyáltalán nem mérte fel reálisan, sőt szinte nem érzékelt az egyre növekvő, személyét is fenyegető veszélyt. Alaptalan bizakodással ítélte meg saját helyzetét, és belekapaszkodott abba az illúzióba, hogy neki nem történhet bántódása, hiszen ő nem ártott senkinek, egész életét a beteg emberek szenvedéseinek enyhítésére fordította. Azt hitte, hogy érdemeit valahol számon tartja valamilyen illetékes, és hírneve, jó gyógyszerei megvédik őt, még a legelvakultabb gyűlölködés korszakában is.

És egy rövid időszakra csakugyan tovább élhetett a kedvező változásokba vetett hit reménye. Családi hagyomány szerint Richter Gedeont 1944 augusztusában érdemeire való tekintettel mentesítették a zsidótörvények rendelkezései alól, sárga csillagot sem kellett viselnie. Mentességét a nyilas hatalomátvétel után azonban nyilván felülvizsgálták és érvénytelenítették.

1944 utolsó hónapjaiban tudta meg a mexikói leányvállalat, hogy a Richter házaspár élete veszélyben forog. Kapcsolatba léptek Richter Lászlóval, aki tájékoztatta őket, hogy most már csak földalatti szervezetek útján lehetne kimenekíteni a családot a „náci pokolból”. A Winkler István (Richter Gedeonné unokafivére) vezette vállalat erre a célra 35.000 svájci frankot utalt át Richter László bizalmasának Genfben, aki meg is szerezte a szükséges engedélyeket a mentéshez, de ekkor már késő volt.

A legújabb kutatások szerint a Richter házaspár egy ideig rokonoknál húzta meg magát a Munkácsy utcában, majd 1944. december elején a hatósági rendelettel kijelölt ún. nemzetközi gettóba költözött, a semleges svéd követség diplomáciai oltalma alatt álló Katona József utca 21. szám alatti sarokházba. Számos sorstársukhoz hasonlóan ők is a legendás Raul Wallenberg védenői lettek, feltehetően Richter Gedeon svéd üzleti kapcsolatainak köszönhetően. A ház egyik lakójának visszaemlékezése teljes mértékben kiegészíti azt a képet Richter Gedeonról, amelyet más források, leginkább a gyári munkatársak és alkalmazottak elbeszélései is felvázoltak róla. A magas, jó kiállású Richter Gedeon igazi úrként viselkedett; csöndesen, higgadtan beszélt feleségével, szerény, visszahúzó ember volt, soha

nem kért, nem jelentkezett, nem panaszkodott. December végétől a svéd házak diplomáciai védettségét a nyilasok egyre kevésbé tartották tiszteletben, miután kiderült, hogy Svédország csak az időt húzza a Szálasi kormány elismerésének ígéretésével. Az életet jelentő svéd menlevelet ekkor már tömegesen hamisították, ami szintén bőszítette a nyilasokat. A védett házakat nem őrizte fegyveres őrség, így az ellenük intézett nyilas támadások és atrocitások a front közeledtével, illetve a nyilas kormányzat nyugatra távozásával egyre szaporodtak. Az ostromlott fővárosban elszabadult a pokol, mindennapos eseményé váltak a megtorláson és megfélemlítésen alapuló erőszakos cselekmények, a rablások és kivégzések. 1944. december 30-án a Katona József utca 21. lakóit egy fegyveres nyilas osztag igazoltatás ürügyével az Andrásy út 60. alatti pártházba (a mai Terror Házába) hurcolta. Az épületben mindenkitől elvették papírjait és értékeit, az embereket fogva tartották, majd másnap a hajnali órákban fegyveres kísérettel útnak indították őket a Duna irányába, előre a férfiakat, hátra a nőket rendelve. Szemtanú emlékezése szerint Richter Gedeon ekkor átölelte feleségét, elköszönt tőle, és beállt előre a férfiak sorába. Indulás előtt mindenkinek alsóneműre kellett vetkőznie a jéghideg, fagyos időben. A folyóhoz közeledve egy

mellékutcában megállították a menetoszlopot. Az élen haladó férfiak közül az első ötven embert elvezették, és a mai Széchenyi rakparton, a Zoltán utca torkolatánál a Dunába lőtték. Az áldozatok közt volt a 72 éves Richter Gedeon is. Döbbenetes, hogy jobb sorsra érdemes, eredményekben gazdag alkotó életének szörnyű terrorcselekmény és rablógyilkosság vetett véget. Mert azt, ami történt, másnak nem lehet minősíteni.

Richter Gedeon felesége túlélte a nyilas akciót és a háborút, de lelkileg sosem heverte ki a borzalmas tragédiát. Richter Gedeon holtteste nem került elő, jelképes sírja a svájci Lugano városkában, családi sírboltban található. Hídvégi Jenő fél évszázaddal későbbi megemlékezésének tömör és találó jellemzése akár a sírfelirata is lehetne:

„Igaz ember volt, tudta, mi a tisztesség, maradandót alkotott és neve összeforrt alkotásával.”

Rasztik Tibor

Emléktábla-avatás
Richter Gedeon tiszteletére (1945)

Történelmi üzletembereink: R... Inno...

Áruszállítás Hyperolt
reklámozó vállalati gépkocsival
az 1920-as években

**Az alapító öröksége
A Richter Gedeon Nyrt.
története**

1901–1922

A vállalat alapítása Richter Gedeon zseniális, úttörő, merész, de egyben megfontolt egyéni vállalkozása volt. Zseniális volt abban, hogy felismerve a kor térhódító gyógyításának eredményét, választása az organoterápiás gyógyszerek termelésére esett, úttörő, mert hazánkban akkor még gyermekcipőben járt az ipari gyógyszergyártás, és tudomásunk szerint még külföldön sem igen gyártottak organoterápiás készítményeket. Merész, mert családja egész vagyonát ebbe a vállalkozásba fektette, holott a korábbi hazai gyógyszergyártási kísérletek túlnyomó többsége kudarcba fulladt, és megfontolt, mert a fejlesztést folyamatosan – egész élete során fokozatosan, anyagi teherbírásához mérten – valósította meg. Kezdetől fogva az innováció volt a cég fejlesztésének alapja. Az induláskor még nem folyt érdemi kutatás, Richter Gedeon a szakirodalom tanulmányozása alapján maga döntötte el, hogy milyen organoterápiás készítményeket hoz forgalomba, hiszen ennek feltételei még nem voltak hatóságilag szabályozva.

A cég legfontosabb tevékenysége az orvosi kapcsolatok kiépítése és elmélyítése lett, a készítmények kipróbálása, ismertetése, rendelése és propagálása érdekében. A gyár üzembe helyezése után képzett, tapasztalt munkatársak segítették Richter

munkáját. Műszaki téren növényi készítményekkel és néhány szintetikus termékkel bővült a termelési profil, technológiai racionalizálások emelték a gyártás színvonalát és új termelőeszközök növelték az üzemek kapacitását.

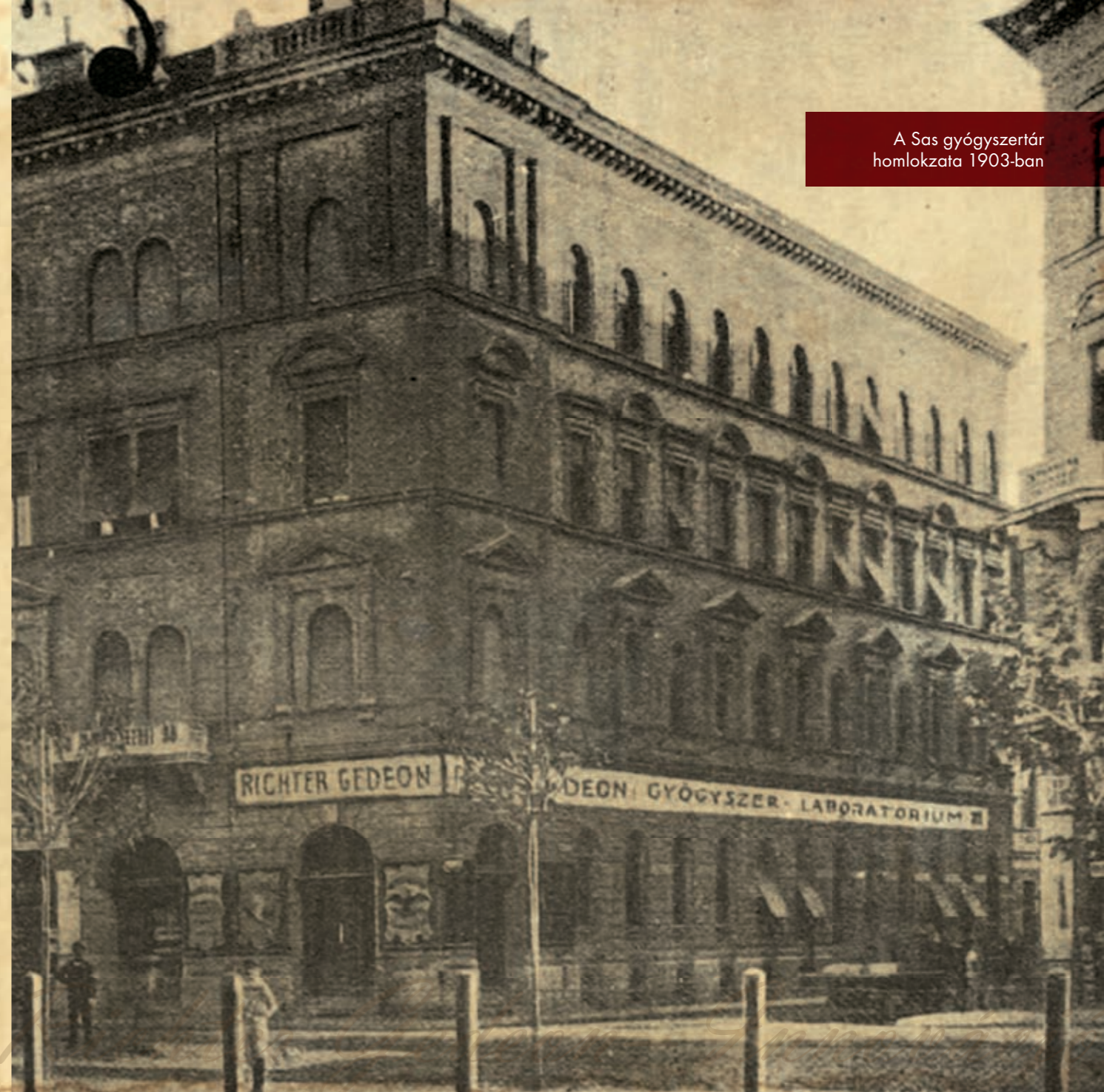
A cég a gazdasági megszorítások ellenére a háború alatt is töretlenül fejlődött. Termékpalettája – különösen az organoterápiás készítmények vonatkozásában – látványosan bővült és a Tanácsköztársaság megpróbáltatásainak átvészélése után a háborút követő gazdasági recesszió idején is eredményesen működött, folyamatosan nyereséges volt.

1923–1939

Az organoterápiás készítmények bel- és külföldi népszerűségének növekedése e termékcsalád kombinált hatóanyagokkal való bővítésére ösztökölte a családi részvénytársasággá alakult céget. Üzleti fogás volt, hogy ezek „HORMOGLAND” gyűjtőnéven kerültek forgalomba, a felhasznált szervek kezdőbetűinek kiegészítésével. Ezek különösen külföldön voltak népszerűek.

A nemzetközi tudományos felfedezések új lendületet adtak a családi részvénytársasággá alakult cég fejlődésének. A szakirodalomban egymást követték a különböző állati szervek és növények hatóanyagának

A Sas gyógyszertár
homlokzata 1903-ban

Az első szabadalom 1905-ből,
lecitin albuminát előállítására

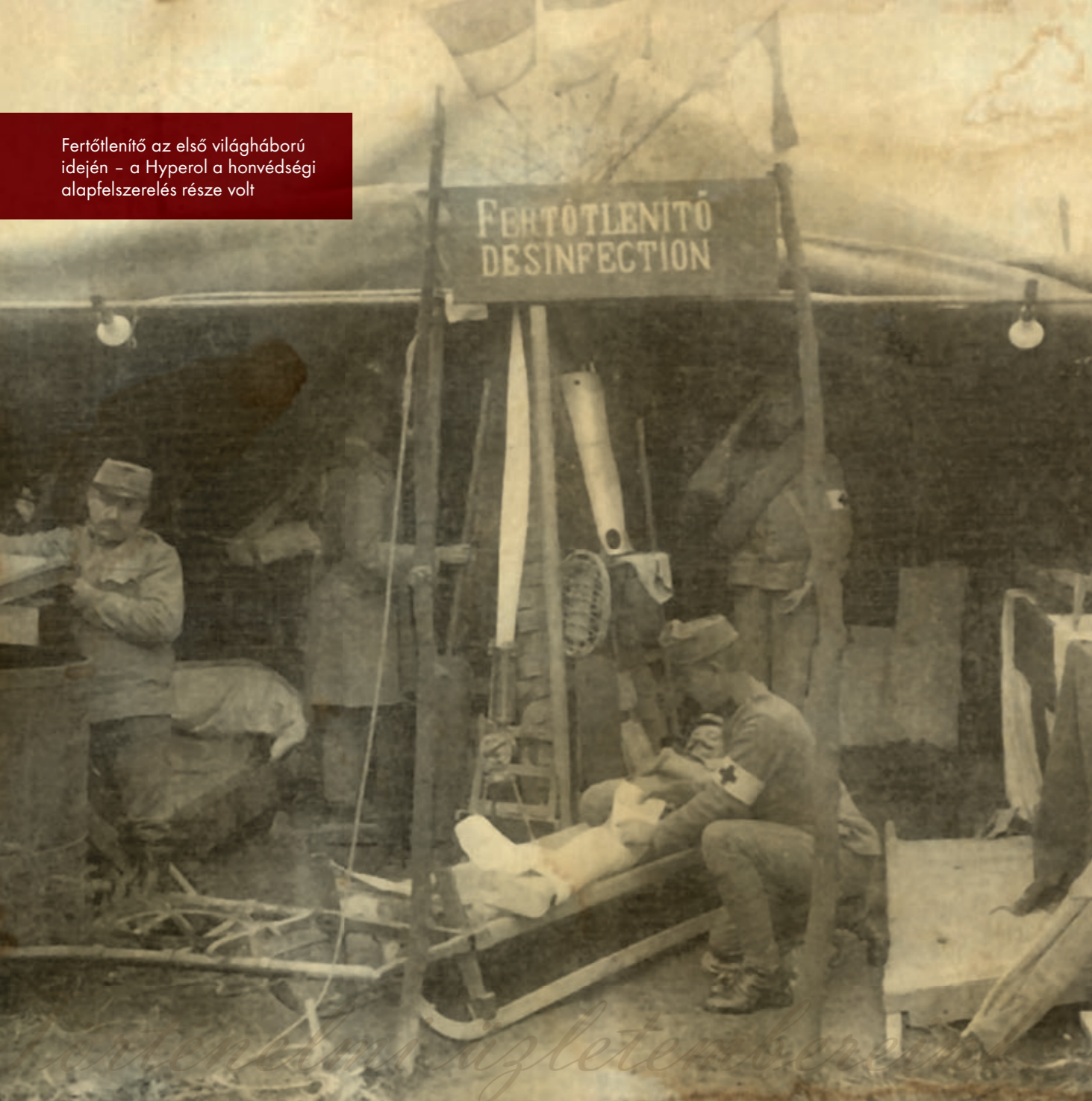

Richter Gedeon gyára 1908-ban

Történelmi eseményeink:

Fertőtlenítő az első világháború idején – a Hyperol a honvédségi alapfelszerelés része volt

Készítmények csomagolása a Richter gyárban (1927)

Amennyi azlete kerem

izolálásáról beszámoló közlemények. Richter Gedeon korábbi organoterápiás tapasztalatai és gyógynövény-feldolgozó hagyományai alapján kitűnő adottságokkal rendelkezett a tudományos felfedezések gyakorlati, ipari hasznosítására, és felismerve, hogy ez a lehetőség régi készítményeinek korszerűsítése mellett hatékony gyógyszerek termelését is ígéri, a kutatás megszervezése mellett döntött. Ekkor indult el a vállalatnál a termelés-től független, önálló kutatás. Emellett – a korábbi gyakorlat töretlen folytatásaként – az üzemi vegyészek is foglalkoztak kutatással, melynek célja elsősorban saját termékeik gyártásának racionalizálása volt. A húszas évek elején alakult meg a Richterben a magyar gyógyszeripar első biológiai laboratóriuma és a minőség biztosítása érdekében önálló analitikai laboratórium létesült. E szervezett, sikeres kutatási együttműködés eredményeként számos régi készítmény már deklarált és garantált hatóértékkel került forgalomba, új gyógyszerekkel bővült a termékpalletta és számos izolált természetes hatóanyag került exportra.

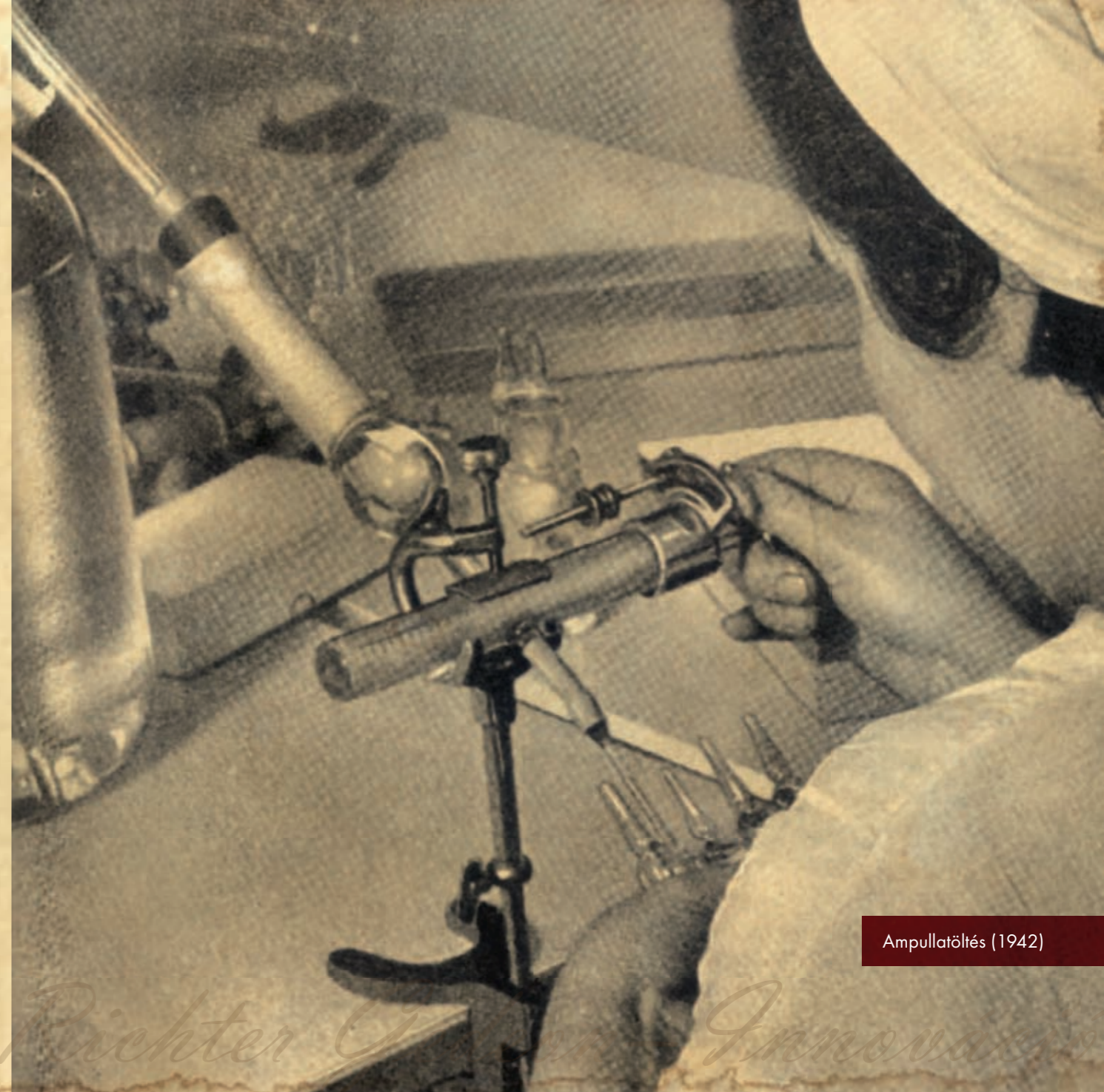
Az újonnan alakult részvénytársaság – felmérve a régi és új készítmények külföldi forgalmazásának kedvező lehetőségeit – az exporttevékenység intenzív fejlesztését határozta el, és a húszas évek végén rövid idő alatt öt kontinenst átfogó képviselői hálózatot épített ki. Ezek közül tíz a harmincas évek végére a Richter Rt.

termelő leányvállalatává fejlődött. A szulfonamid készítmények felfedezése forradalmasította a gyógyítást, világszerte felgyorsította a szintetikus kutatást. Ennek hatására a harmincas évek végén a Richterben is látványosan fejlődött a szintetikus kutatás. Megkezdődött a szteroidok kutatása, számos új külföldi gyógyszer gyártási eljárását dolgozták ki és megszületett a Richter első originális szintetikus készítménye.

Az új eljárások bevezetése újabb üzemeket igényelt, felgyorsult a beruházás, bővült a gyár területe. Megépült az első négyzetes épület, amelybe korszerű laboratóriumok és üzemek települtek. A termelés műszaki színvonalát korszerű hazai és import berendezések beszerzése emelte. A vállalat történetében talán ez volt a legnyugodtabb időszak. A hatóságok nem avatkoztak be a gyár életébe, kiegyensúlyozott családi légkörben zavartalanul folyt a munka és a tulajdonos háborítatlan irányítása mellett dinamikusan fejlődött. A nyereség évről évre növekedett, de aránytalan volt annak hasznosítása, mert oroszlánrészét a nemzetközi hálózat fejlesztésére fordították és kevés jutott a szegényes, elmaradott anyavállalat fejlesztésére.

1940-1945

A háború derékba törte a vállalat folyamatos fejlődését. A hagyományosan kiegyensúlyozott, nyugodt légkört a

Ampullatöltés (1942)

bizonytalanság feszült izgalma váltotta fel. A zsidó-törvények megtizedelték a vezetőséget és a tisztviselői állományt, a háborús gazdálkodás folytán elszaporodó hatósági beavatkozások (hadiüzem, katonai parancsnok stb.) megnehezítették, torzították a vállalat vezetését. Az import ellehetetlenülése egyre nagyobb mértékben akadályozta a termelést és az ország háborús elszigetelődése következtében az exportpiacok beszűkültek. A háború kiterjedésével fokozódott a létbizonytalanság, a szaporodó légitámadások nyugtalanították a dolgozókat és zavarták a termelést. Gondot okozott a vállalat értékeinek biztonságba helyezése (a légi támadásoktól való mentése), majd a német megszállás után a gyár nyugatra telepítésének kivédése érdekében folytatott küzdelem. Mindezen nehézségek ellenére sikerült fenntartani mind a kutatás, mind a termelés, sőt az export folyamatosságát is egészen Budapest ostromáig, illetve a nyilas önkényuralom elhatalmasodásáig, amelynek sajnós a vállalat alapítója is áldozatul esett.

1946-1948

A háború után az ideiglenes Üzemi Bizottság irányításával indult el újra az élet a gyárban. A romok eltakarítása és a háborús károk kijavítása után fokozatosan

indult be a termelés a kevés megmaradt, illetve szórványosan beszerezhető nyersanyagokból. Egyik legnehezebb feladat volt az energia termeléséhez szükséges szén biztosítása.

A kutatás – sajnálatos ember- és eszközvesztések után – nehezen indult újra. A vállalat legsúlyosabb háborús vesztesége – az alapító tragikus meggyilkolása mellett – a külföldi érdekeltségek maradéktalan elvesztése volt. A nyugati leányvállalatokkal sikerült ugyan felvenni a kapcsolatot és több kísérlet történt a velük való együttműködés kiépítésére, de ezek a későbbi politikai elszigetelődés következtében meghiúsultak. A többi leányvállalat a szocialista országokban vagy elpusztult vagy az államosítás sorsára jutott. A külföldi képviselőkkel kölcsönösen próbálkozott a vállalat az export újraélesztésére, de ezeket az erőfeszítéseket meghiúsította a vasfüggöny, az országgal együtt a Richter is elszigetelődött a nyugati világtól. Az exportpiacok beszűkültek, csupán a szomszédos országokba (Bulgária, Lengyelország) sikerült megszervezni az első jelentősebb szállításokat. Ezt az időszakot az irányítás elbizonytalanodása, a vezetés zűrzavara jellemezte, vállalaton belül és kívül egyaránt. Vállalaton belül különböző hatalmi érdekellentétek élesedtek és gyakran személyes konfliktusokhoz vezettek. Az Üzemi Bizottság

és az Igazgatóság szembenállása, az ÜB és az Ügyvezetőség kettős irányítása, a pártszervezetek üzemen belüli rivalizálása és szervezkedése, a vezérigazgató egyre éledező személyes csatározása a Richter család megbízottjaival nagyon megnehezítették a vállalat irányítását. A hatóságok tevékenységét is az általános zűrzavar jellemezte. Egyrészt gomba módra szaporodtak olyan hivatalok, amelyek értelmetlen hatósági rendelkezésekkel nehezítették a vállalat munkáját, másrészt a gyógyszeriparban nem volt gazdája – bár egy ideig az Egészségügyi Minisztérium fennhatósága alá tartozott –, amely érdekeit képviselte volna.

Ilyen körülmények között a vállalat lényegében magára volt hagyatva, boldoguljon, ahogy tud a sok korlátozás, gyakorta ellentmondó rendelkezés és egyre nehezebben megoldható feladatok közepette. Szerencsére ezek a gondok többnyire csak a vezetők álmatlan éjszakáit szaporították, nem terhelték a produktív dolgozókat, akik viszonylag nyugodt körülmények között végezheték alkotó munkájukat a háború következtében megbénult vállalat mielőbbi újraéledése érdekében.

1949–1967

Alighogy felocsúdott a vállalat a háború kataklizmájából, súlyos gondot okozó hatósági rendelkezésekkel kellett

szembenéznie. A vállalati kutatás felszámolása, a termékpaletta szűkítése, az iparági profilozás, valamint hatósági kezdeményezésre a hagyományos cégnév kényeszerű megváltoztatása „Kőbányai Gyógyszerárugyár” névre belföldön – majdnem egy időben sokkolták a vállalatot. A legveszélyesebb mozzanat a Richter Rt. megszüntetésére hozott tervhivatali döntés volt, amely a gyár fejlesztési lehetőségének hiányában a Wander-be történő beolvasztást tervezte. E fenyegető kihívások kivédésére az volt az egyetlen lehetőség, hogy a vállalat teljesítményének fokozásával bizonyítsa fennmaradásának és fejlődésének létjogosultságát. Ennek érdekében példás lelkesedéssel fogott össze az egész gyár és lankadatlan küzdelmet indított a fennmaradásért. A társaság tehetséges fiatal szakemberekkel gyarapodott, akik szabad kezet kaptak innovatív ambícióik kibontakoztatásához. A kutatás „minden ötletet ki kell próbálni” felkiáltással a korlátlan kezdeményezés jegyében folyt. Az újonnan szervezett lelkes kutatógárda – külső kutatókkal együttműködve – rövid idő alatt kiemelkedő eredményeket ért el, mind a hagyományos gyógyszerek korszerűsítésében, mind a hatékony külföldi gyógyszerek honosításában. Számos új gyógyszer-hatóanyag gazdaságos gyártása oldódott meg, mellyel gazdagodott a termékpaletta.

Az import korlátozása ösztönözte a hazai nyersanyagok fokozott hasznosítását, ennek érdekében a gyár széles körű együttműködést szervezett a felhasznált gyógynövények (anyarozs, digitalis lanata) nemesítésének és termesztésének korszerűsítésére.

Több változatban készült el a gyár távlati fejlesztési terve, de ennek engedélyezése hiányában önkényesen valósultak meg egyes beruházások. Amikor leállították a beruházások finanszírozását, a gyár társadalmi munkában kezdte el egy üzemi csarnok építését. Lépésről lépésre kellett kiharcolni – évekig tartó küzdelem árán – a gyár területi bővítésének engedélyezését. Több mint ötévi küzdelem után az elért eredményekkel sikerült bizonyítani a vállalat életképességét, míg végre 1954-ben lekerült a napirendről a vállalat megszüntetése. Közben kibontakozott a tervgazdálkodás, amely minden területen korlátozta a vállalat önrendelkezési jogát. Legérzékenyebben a beruházási keretek központi elosztása sújtotta, mert a nehézipari fejlesztési program következtében a gyógyszeripar következetesen háttérbe szorult.

Minden külföldi kapcsolat a Medimpex kizárólagos hatáskörébe került, a vállalat számára szigorúan tilos volt. Az export gyakorlatilag a szomszédos szocialista országokra korlátozódott, az import deviza

hiányában ellehetetlenült, a kapcsolatok kiépülését a nyugati partnerek politikai elzárkózása, illetve bizonytalansága is akadályozta.

Az egyre szaporodó feladatok megoldása érdekében a vállalat következetesen gyűjtötte a tehetséges szakembereket, de mivel közöttük sok deklasszált elem is volt, nagy gondot okozott az ellenük irányuló politikai támadások kivédése. A vállalat sűrűn változó politikai és stabil szakmai vezetői közötti szerencsés együttműködés eredményeként jó közösségi szellem alakult ki a gyárban, aminek különös jelentősége volt, mert a „csengőfrász” korszakban viszonylag nyugodt munkakörülményeket biztosított a nehéz feladatok „huszáros” megoldásához.

A forradalom leverése után tehetséges, szakképzett, energikus igazgató került a vállalat élére dr. Varga Edit személyében, aki rövid időn belül azonosult a cég érdekeivel és azok érvényesítésének fáradhatatlan élharcosa lett. Keményen fogta egy kézbe a politikai és szakmai irányítást, amelynek meghatározó szerepe lett a vállalat felemelkedésében. A fejlődés alapvető tényezője maradt továbbra is az innovációs tevékenység, amely több vonatkozásban látványosan korszerűsödött. Jelentős szemléleti fejlődés volt, hogy a korábbi ötletszerű kutatások helyett a perspektivikus témák tervszerű fejlesztése került előtérbe: a Gyógyszeripari

A Soroksári úti B₁₂-vitamin-fermentáló üzem avatása 1952-ben

B₁₂-vitamin-fermentorok
Kőbányán (1958)

A kőbányai gyártelep a
rekonstrukció után (1967)

Tör Ami üzletembereim

Kutatóintézettel szorosan együttműködve tervszerűen haladt a szteroid fejlesztés, az ACTH nevű peptidhormon csoportos kutatása eredményeként nemzetközi szintre fejlődött a peptidkutatás, a Richter eredeti eljárása alapján eredményesen folytatódott a B₁₂-vitamin fejlesztése, széles körű együttműködés szerveződött a vincaminből kiinduló originális kutatásra (Cavinton). Magas színvonalat ért el a gyártásfejlesztési kutatás, amely kihasználva az eljárás-szabadság adta lehetőségeket, hatékonyan javította a termelés gazdaságosságát és növelte a vállalat versenyképességét. A gyár profilja bővült azzal, hogy sikerült felolvasni a szintetikus fejlesztés korábbi tilalmát és elindult a steril fermentációs technológiák üzemi alkalmazása. A tervhivatal 1957-ben végre jóváhagyta az 1949-ben készült távlati fejlesztési tervet, így hivatalosan is elindulhatott a rekonstrukció, új üzemi csarnokok épültek és a gyár a Gyömrői út mindkét oldalán terjeszkedett.

Az import korlátozása következtében jelentős gépészeti fejlesztés (tervezés és kivitelezés) indult el a vállalatnál, amely számos sikeres konstrukciójú berendezéssel segítette az üzemek technológiai problémáinak megoldását. A hatvanas években a nyugati gépiport fokozatos növekedésével emelkedett a termelés műszaki színvonala. A Medimpexszel kialakított szoros együttműködés az export növekedését

eredményezte. Megkezdődött a szovjet export tervszerű kiépítése, ezen belül szoros együttműködés alakult ki számos klinikus professzorral. Forradalmi áttörést jelentett az első nyugati együttműködések megszervezése. A Medimpex neve alatt létesült indiai vállalat (Themis Chemicals Ltd.) alapításának jelentőségét emeli, hogy a magyar gyógyszeriparban a háború után ez volt az első gyógyszerhatóanyag-gyártó külföldi közös vállalat, továbbá hogy a 25%+1 magyar részvényérdekeltséget a Richter Rt. szellemi apportja képezte és az együttműködés jelenleg – 40 év után is – eredményes.

Ennek az időszaknak talán legjelentősebb eredménye, hogy a társaság 1967-ben birtokba vette a Dorogi Szénfeldolgozó Vállalatot és ezzel megteremtette a korszerű gyógyszeralapanyag-gyártás távlati fejlesztésének alapjait. A Richter következetesen törekedett a tervgazdálkodás bénító korlátainak fellazítására, így lelkesen kapcsolódott be az új gazdasági mechanizmus egyéves kísérletébe, amelyet a gyógyszeriparban szerveztek meg 1967-ben. Ez a kísérlet a cég számára – az iparági átlagot is messze meghaladó – kiemelkedő eredményekkel zárult és ez is hozzájárult ahhoz, hogy a húsz évvel korábban halálra ítélt vállalat az iparág élére került.

Laboratórium a Peptidüzemben
(1970-es évek)

1968–1991

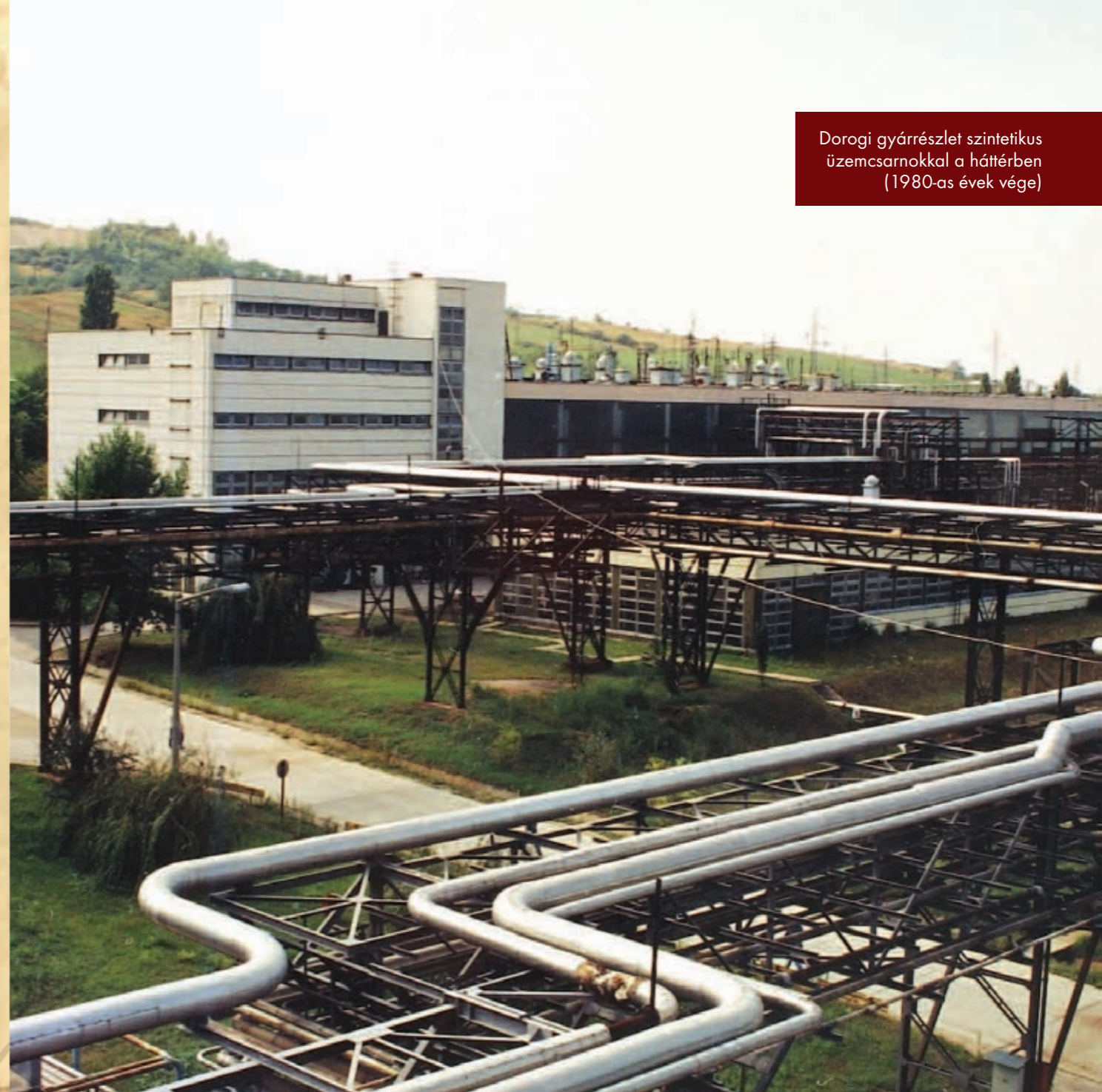
A Richter ebben az időben fejlődött nagyvállalattá. Az országosan bevezetett „új gazdasági mechanizmus” fellazította a tervgazdálkodás korlátait, növelte a vállalat önállóságát és ezt a társaság minden területen ki tudta használni. A fejlődés nem új koncepcióra épült, hanem az előző évtizedben meghatározott stratégiai célkitűzések megvalósításának felgyorsítása révén jött létre. Lelkes innovatív szellem bontakozott ki azáltal, hogy a tervutasítások helyett szabadá vált az önálló kezdeményezés és az eredmény lett mind a vállalati, mind a személyi, anyagi érdekeltiség meghatározója. Hatékony ösztönző tényező volt az is, hogy a vállalat szabadon rendelkezett a kitermelt deviza meghatározó hányada felett és ez korszerű műszerek és gyártási berendezések import beszerzését tette lehetővé.

A kutatás több vonatkozásban is látványosan fejlődött. Több ígéretes gyógyszer már folyamatban lévő fejlesztésének gyorsítása szorgalmazta a korszerű originális kutatás feltételeinek megteremtését. Ennek érdekében új, korszerű farmakológiai központ épült, amelyben a kutatás számos kvalifikált kutató irányításával széles spektrumban bontakozott ki. Ez biztosította a vállalat legsikeresebb eredeti készítményének, a Cavintonnak forgalomba hozatalát 1974-ben,

valamint további originális készítmények eredményes fejlesztését. Az innovatív hagyományokra támaszkodó reprodukciós kutatás kiemelkedő eredményeket ért el a szabadalommal védett, független gyártási eljárások kidolgozásában, ami számos hatékony, új külföldi gyógyszer hazai gyártását tette lehetővé. Meghatározó szerepe volt a gyárfejlesztési kutatásnak, amely a gyártástechnológiai eljárások racionalizálása révén látványosan javította a termelés gazdaságosságát és növelte a vállalat nyereségét.

A szerteágazó fejlesztés értékes készítményekkel gazdagította a termékpalettát, növelve ezzel a bel- és külföldi értékesítési lehetőségeket. A belföldi piaci körülmények nem sokat változtak, az exporttevékenység azonban exponenciális fejlődésbe lendült. Ezt az tette lehetővé, hogy a gazdasági reform módot adott a piaci kapcsolatok elmélyítésére és ezt a társaság sikeresen kihasználta azáltal, hogy egyre szorosabb kapcsolatot épített ki a Medimpexszel és ennek keretében lankadatlanul szorgalmazta fejlesztési javaslatainak megvalósítását. Nagy haladást jelentett e téren, hogy a Richter 1980-ban önálló jogot kapott a nemzetközi műszaki-tudományos együttműködés gyakorlására. Ennek eredményeként elmélyültek a korábbi szovjet kapcsolatok, értékes klinikai együttműködések széles láncolata alakult ki, az

Dorogi gyárészlet szintetikus
üzemcsarnokkal a háttérben
(1980-as évek vége)

exportból származó bevétel csúcstétét ért el. Látnyosan fejlődött a nyugati export, a hatóanyag-értékesítés mellett megindult a készgyógyszerek értékesítése. Az áruexport dinamikus növekedése mellett egyre jelentősebb volt a szellemi export, amelyek árbevétele (royalty, know-how, licencdíj) hatékonyan növelte a vállalat nyereségét. A nyugati kapcsolatok kiszélesedtek. Az áru- és szellemi export mellett szaporodtak a licencmegállapodások és számos kutatási együttműködésre kötött szerződést a vállalat nyugat-európai, japán és amerikai vállalatokkal. Sok gondot okozott, hogy a termelés nem volt felkészülve a gyors ütemben fejlődő export által támasztott magas minőségi követelmények és mennyiségi igények teljesítésére. A szükségesé vált kapacitásbővítést az idő és a pénz hiánya korlátozta. Idő hiányában a termelés gyakran ideiglenes, zsúfolt szükségmegoldásokra kényszerült, amelyek növelték a balesetveszélyt. A vállalatnak elég pénze lett volna a beruházások finanszírozására, ha nem vonták volna el a nyereséget, így azonban egyre gyakrabban bankhitelek felvételére kényszerült. A hitelek elnyerésének szigorú feltétele volt, hogy a vállalat pontosan jelölje meg a beruházás célját, valamint a megtérülést biztosító gazdaságosságot és garantálja annak teljesítését. Ez azért okozott súlyos gondot, mert a beruházás célja – a gyors fejlődés érdekében – a hitel-

igényléskor még a kockázatos kutatás fázisában volt, következésképpen a nyereséget akkor még saccolni sem lehetett. Az is előfordult, hogy a beruházás céljaként megjelölt téma időközben – műszaki vagy kereskedelmi okból – aktualitását veszítette. Ilyen körülmények között fél lábbal a börtönben kellett vállalni a kockázatot. Nehezen bár, de mindig sikerült importálni, ám a gyár sajátos gépészeti problémái gyakran csak helyileg voltak megoldhatók. A nemzetközi gyógyszeriparban akkortájt általánossá vált diverzifikációs gyakorlat analógiájára a Társaság is bővítette profilját. A hatvanas években indult kozmetikumgyártás Dorogon bontakozott ki és hazai viszonylatban minőségi áttörést jelentett. Később a L'Oreállal kötött licencszerződés alapján bővült a termékválaszték. A növényvédő szerek gyártása a hetvenes években indult, és a szovjet-magyar Agrokémiai Egyezmény kapcsán fejlődött nagyipari termeléssé. A gyógyszergyártástól idegen termelési tevékenység volt, de nagy teljesítményű üzemai jelentős mértékben hozzájárultak a Dorogi telep korszerű gyáregység-gé fejlesztéséhez. Az 1968-tól 1991-ig terjedő időszakban a Richter a korlátozó központi rendelkezések ellenére (nyereségelvonás, árrendezés, aránytalan termelési adó) a magyar gyógyszeripar legnagyobb vállalatává fejlődött.

Kompakta típusú automata üvegtöltő gép (1989)

1992–2010

Fél évszázados tervgazdálkodás után a piacgazdasághoz csatlakozás a Richter számára is alapvető szemléletváltást igénylő kihívást jelentett. A Társaság újból részvénytársasággá alakult, de a tulajdonjogokat az ÁVÜ gyakorolta, amelynek meghatározó befolyása érvényesült az igazgatásban. Az új gazdálkodást súlyos bankhitelekkel terheltlen kezdte a vállalat és ezek az első években még gyarapodtak. A szovjet gazdaság összeomlása következtében a vállalat 1992-ben – történetében először – veszteséges évet zárt. Ennek következtében meghiúsult az első privatizációs kísérlet. Halaszthatatlanná vált a vállalat átszervezése. Az új vezetés fő stratégiai célkitűzése volt, hogy a Richter korszerű, marketingorientált vállalat legyen és folyamatos fejlődés eredményeként Közép-Kelet-Európa vezető gyógyszergyártó vállalatává váljon. A vállalat már 1993-ban nyereséges volt, a hiteleket rövid idő alatt sikerült törleszteni, a pénzügyi helyzet stabilizálódott. A termelés minden területén exponenciálisan növekedtek a minőségi követelmények, ezért az átlagot meghaladó mértékben fejlődött a minőségellenőrzés és a minőségbiztosítás, terület, létszám és műszerezettség tekintetében egyaránt. A vállalat évről évre növekvő összegeket fordított a gyár korsze-

rűsítésére, a termelési kapacitás bővítésére. Ezek a beruházások a korábbi időszakokhoz viszonyítva többszörösen emelték az üzemek műszaki színvonalát és a gyár összképét. Az évtized beruházásai között meghatározó jelentőségű a Dorogi fióktelep nemzetközi szintű, korszerű alapanyaggyártó üzemé történő fejlesztése.

1990-ben – a privatizációs folyamat első lépéseként – az állami vállalat ismét részvénytársasággá alakult. Névre szóló törzsrészvényeit 1994. november 9-én bevezették a Budapesti Értéktőzsdére, ahol rövid időn belül a négy legnagyobb forgalmú és kapitalizációjú részvény között szerepelt. A Társaság a hazai tőzsdei sikerek mellett nemzetközileg elismert, Londonban is jegyzett céggé vált.

Az 1994-es, 1995-ös és 1997-es privatizációs program az állami tulajdonrész fokozatos csökkenését okozta. A 2004-ben, majd 2009-ben lezajlott nemzetközi kötvénykibocsátási tranzakció a vállalati stratégia folytatását eredményezte az állam részvényesi jogának középtávon történő fenntartása mellett.

Az 1901-ben alapított Richter az egyetlen olyan hazai, mára multinacionálissá nőtt gyógyszerceg, amely meg tudta őrizni függetlenségét: külföldi szakmai befektető nélkül, magyar irányítással működik. Ennek megfelelően a vállalatvezetés a döntések

A Richter Gedeon Nyrt.
budapesti székhelyének
látképe (2007)

során figyelembe veszi a magyar nemzetgazdaság érdekeit. A Társaság hazánkban közel ötezer embernek ad munkahelyet, Magyarországon folytat kutatási tevékenységet, valósít meg beruházásokat, fizet adót. Termelő tevékenységet Magyarországon budapesti és dorogi gyárában végez.

A Társaság fő tevékenységét, azaz gyógyszeripari termékek kutatás-fejlesztését, előállítását és értékesítését számos leányvállalat, közös vezetésű és társult vállalat támogatja. Mindezek a társaságok az anyavállalattal együtt alkotják a Richter Csoportot. A Richter zöldmezős beruházások által, új társaságok alapításával bővítette termelő vállalatai körét Oroszországban és Indiában. Emellett akvizíciók és társulás útján is erősítette a Társaság regionális multinacionális vállalati szerepét Romániában, Lengyelországban és Németországban. A Richter a közép-kelet-európai cégek közül egyedülálló, öt világrészre kiterjedő piachálózattal rendelkezik, termékei így a világ csaknem száz országába eljutnak. A Társaság több mint 30 országban van jelen, összesen öt gyártóhellyel, 31 képviseleti irodával, valamint 14 kereskedelmi leány- és nagykereskedelmi vállalattal.

A magyar cégek közül egyedülálló érdekeltségi piachálózata felöleli az Európai Unió országait, az Amerikai Egyesült Államokat, a FÁK tagállamait és

Japánt, valamint a keleti térséget. Kiterjedt marketing és disztribúciós hálózatot működtet Magyarországon, a Független Államok Közössége országában és Kelet-Európában. A Társaság árbevételének több mint 80%-a exporttevékenységének eredménye: 2009-ben 612 millió euró.

Az eredeti gyógyszermolekulák kutatása és a szüntelen innováció a Richter 1901-es megalapítása óta a Társaság stratégiájának meghatározó része. Mára a Richter 900 fős magyarországi kutató-fejlesztő bázisával a közép-kelet-európai térség legjelentősebb gyógyszerkutató központjává fejlődött.

Az originális kutatás mellett generikus készítményfejlesztéssel, illetve kémiai eljárásfejlesztéssel foglalkozik. A Társaság eredeti gyógyszerkutatói tevékenysége kizárólag a központi idegrendszer betegségeinek leküzdésében hatékony gyógyszerek felfedezésére és kifejlesztésére koncentrál. Ezen belül elsősorban a krónikus fájdalom, a szkizofrénia és a szorongás kezelésére alkalmas molekulákra összpontosít. Az originális kutatás tekintetében a Richter az innováció, a technológiai színvonal, és a gyorsaság hármására helyezi a hangsúlyt. Ennek érdekében az elmúlt évek során jelentős erőforrásokat összpontosított a biológiai laboratóriumok megújítására és az infrastruktúra modernizációjára. 2006-ban avatta fel Technológiai

Az Építészeti Nívódíjjal is jutalmazott Központi Kutató- és Irodaépület napjainkban

Kísérleti Nagylaboratóriumát, amelynek feladata a magas minőségű, klinikai vizsgálatok céljára is alkalmas hatóanyagok kilogrammos léptékű előállítását. 2007 végére befejeződött a legmagasabb műszaki és minőségi követelményeket kielégítő kémiai-analitikai kutatási központ és a hozzá csatlakozó iroda-komplexum megépítése is.

A magyarországi gyártók közül a Richter költ a legtöbbet kutatás-fejlesztésre: átlagosan árbevétele 10 százalékát, 2009-ben 23 milliárd forintot, ezzel a közép-kelet-európai régió cégei közül a második.

A Richter Gedeon Nyrt. 2007-ben hozta meg azt a stratégiai döntést, amely szerint belép a biotechnológia területére K+F és gyártókapacitás létrehozásával. A Társaság 2008-ban indította el azt a több mint 15 milliárd forintos beruházást, melynek keretében biotechnológiai úton előállított gyógyszeripari termékek fejlesztésére és gyártására szolgáló üzemet épít Debrecenben. Amellett, hogy az új gyártóegység mérföldkő a Richter stratégiai céljainak megvalósításában, igen jelentős előrelépés a hazai ipar, ezáltal egész Magyarország versenyképességének növelése szempontjából.

A Társaság épülő debreceni biotechnológiai üzeme jól szimbolizálja a magyar irányítású és székhelyű Richter stratégiai törekvéseit. A Társaság célja egy olyan komplex és versenyképes biotechnológiai termékvonal létrehozása,

melynek segítségével magas hozzáadott értéket képviselő készítményekkel bővítheti hazai és nemzetközi termékportfolióját. A beruházás emellett a biotechnológia, mint magas szellemi hozzáadott értéket képviselő iparág magyarországi meghonosítását, ezáltal az ország versenyképességének növelését is hivatott szolgálni.

A Társaság számára fontos a múlt tisztelete, a hagyományok ápolása. Ezért is hozta létre 2001-ben, alapításának 100. évfordulója alkalmából a történetének száz esztendejét bemutató múzeumot. Az egyedülálló gyógyszeripar-történeti kiállítást hazai és külföldi üzleti partnerek, gyógyszerészeti szakemberek, orvosok, diákok, hely- és üzemtörténet iránt érdeklődők látogatják.

A Társaság a jövőben arra törekszik, hogy a régióban betöltött multinacionális szerepét továbbfejlessze, és a lakosságnak továbbra is korszerű készítményeket kínáljon, elérhető áron. A Társaság fontos törekvése termékportfoliójának folyamatos megújítása is. Céljai megvalósításáért jelentős beruházásokat hajt végre, és újabb stratégiai együttműködések alakít ki mind kutatás-fejlesztési, mind kereskedelmi és marketing területen, amelyek biztosítják a Richter Csoport további dinamikus fejlődését, a jelenlegi függetlenséget biztosító tulajdonosi struktúra mellett.

Pillich Lajos – Chladek István

Az Építészeti Nívódíjjal is jutalmazott Központi Kutató- és Irodaépület napjainkban

